

Országos Kémiai Biztonsági Intézet

MÉRGEZŐ NÖVÉNYEK, NÖVÉNYI MÉRGEK

Dr. Bordás Imre és Dr. Tompa Anna

Budapest
2006.

ORSZÁGOS KÉMIAI BIZTONSÁGI INTÉZET

MÉRGEZŐ NÖVÉNYEK, NÖVÉNYI MÉRGEK

Dr. Bordás Imre és Dr. Tompa Anna

- **GYÓGYNÖVÉNYEK**
- **FŰSZEREK**
- **TEÁK**
- **TÜNETEK**

**Budapest
2006.**

4. SZÁMÚ ÚTMUTATÓ AZ EGÉSZSÉG MEGŐRZÉSÉHEZ

Szerzők: Bordás Imre és Tompa Anna
A VI. fejezetet összeállította Solymári Anett

Országos Kémiai Biztonsági Intézet
1096 Budapest, Nagyvárad Tér 2.

Borítóterv Bodócsi Ferenc

Fényképezte: Dr. Tóth Zoltán és
az ELTE Növényrendszertani és Ökológiai Tanszék többi munkatársa.
Köszönet a közreműködésért.

Nyomdai előkészítés és nyomás.....

ISBN 963-210-038-7
ISSN 1589-7060
Példányszám: 1000

Tartalom

- I. Bevezetés
- II. Mérgező növények és hatóanyagaik
- III. Mérgező növényi hatóanyagok felosztása
- IV. Mérgező növények hatóanyagai által okozott tünetek, elváltozások
- V. Mérgező növények által okozott tünetek, elváltozások
- VI. Teákban és teakeverékekben található növények, hatóanyagaik és felhasználásukra vonatkozó adatok
- VII. Gyógynövények gyógy-és mellékhatásai
- VIII. Fűszernövények „gyógyhatásai” és mellékhatásai
- IX. Magyarországon kereskedelmi forgalomba hozható gyógynövények
- X. Kereskedelmi forgalomba nem hozható növények
- XI. Védett gyógy- és mérgező növények
- XII. Az Országos Kémiai Biztonsági Intézet adatbázisában szereplő, forgalomban lévő teák- és teakeverékekben található növények mellékhatásai

I. Bevezetés

A betegségek kezelésében a növények alkalmazása egyidős az emberiség történetével. Egyes növények gyógyító hatását az ókorban, a gyűjtögető életmód kapcsán ismerték fel, valamint az állatok viselkedésének megfigyelésével, azok betegsége esetén, amikor is szinte „válogatva” csak, bizonyos növényeket fogyasztottak el.

A növények gyógyító hatásának felismerése a történelem folyamán egyes csoportok esetében nagy hatalmat, befolyást jelentett (papok, sámánok, varázslók).

Ismert tény, hogy a keleti népeknél a növények ismeretét felhasználták a hit terjesztésére, „a gyógyítások” pedig csak az úgynevezett gyógynövények alkalmazását jelentette.

Egyiptomban valóságos gyógynövény kultusz fejlődött ki (gyógyítás, balzsamozás, mérgezés), amit az is bizonyít, hogy az ún. Ebers – papiruszok (i.e. 3500), több mint 800 receptet tartalmaznak. Ismerték, pl. a retek, a hagyma, a fokhagyma gyógyító hatását is. Az egyiptomi nők sáfránnyal, hennával festették hajukat, szemüket, bőrüket. Az asszírok és a babiloniak a kökörcsin, cékla és a csírázó gabona jótékony hatását használták fel. India fűszerei, illóolajai, balzsamai az egész világon ismertek voltak.

A kínai és a japán ősi gyógyászat gyakorlatilag növényekre alapult, amely kisebb-nagyobb kivétellel napjainkban is folytatódik.

A görög-római kultúra megjelenésével és Hippokratész, Galenus gyógyászattal foglalkozó munkái, a gyógynövények helyes használatát indította el. Ebben az időben már jól ismert gyógyszer-formák voltak a vizes és szeszes növényi kivonatok is.

A római birodalom hanyatlása, majd bukása után a gyógynövények és általában a gyógyítás gyakorlását a szerzetesek, az apácák, és az egyház vette át.

A kereszténység első századait a természettudomány, így a természetes gyógymódok (növények alkalmazása) hanyatlása jellemezte. A haladás ez időben, az arab világban folytatódott, főleg Avicenne munkásságával.

A gyógynövényekkel kapcsolatos ismeretek felhalmozódása következtében, azok alkalmazása a XII. században terjedt el, a fűszerkönyvek, fűvészkönyvek és a herbáriumok megjelenésével.

A XIX. és XX. században a kémia fejlődése tette lehetővé, hogy a természetes eredetű anyagok ismerete igazi tudománnyá fejlődjék.

A növényekben rejlő felbecsülhetetlen értékeket bizonyítják a digitális, penicillin stb. felfedezése is.

1871-ben megjelent az „Első Magyar Gyógyszerkönyv”, 1895-ben a „Gyógyszerismeret” és 1904-ben Kolozsváron kísérleti gyógyszernövény telep létesült.

A gyógynövény ismeret és a gyógynövény gyógyászat fejlődése a történelem folyamán a következőképpen alakult:

- az őskortól az újkorig, amikor a növények a gyógyászatban szinte kizárólagos szerepet játszottak.
- a XVIII. század második felétől kb. 1977-ig, amikor is csökkent a gyógynövények jelentősége, előtérbe kerültek a szintetikus készítmények, amelyek új, szerves vegyületek előállítását indították el, olyan vegyületeket is, amelyek a növényekben is megtalálhatók voltak.
- 1980-tól napjainkig, amikor is a gyógynövények korát éljük. Ennek okai a szintetikus vegyületek, úgynevezett mellékhatásai, valamint a gyógyszeripar növényi alapanyag igényének növekedése és bővülése.

A gyógyszernövények felhasználása a gyógyászatban, iparban, valamint más ágazatokban napról-napra növekvő tendenciát mutat.

A különböző hatóanyagot tartalmazó növények száma kb. 250.000. A gyógyászatban (gyógyászati célra) felhasznált növények 90 %-a magasabb rendű növény. Kémiai összetételüket csak 10%-ának ismerjük. Mindezek alapján megállapítható, hogy a növényvilág még beláthatatlan tartalékokat rejt magában, úgy gyógyászati, mint toxikológiai szempontból.

Gyógyszernövényeknek azokat a növényeket nevezzük, amelyeket a hivatalos gyógyászat, a népi gyógyászat, a természetgyógyászat, valamint az ipar (élvezeti-, kozmetikai-, háztartási cikkek, fűszerek, rovarirtószerek) felhasznál. A fűszernövény, az élelmisznövény, valamint a takarmánynövény csak részben nevezhető gyógynövénynek.

A gyógynövények alkalmazása során azoknak csak bizonyos részét a „drogot” használják fel.

*Drog-*nak nevezik a növény, szárítással tartósított részét, amely a kívánt hatóanyagot tartalmazza.

- Drog lehet:**
- a felhasznált növény legtöbb hatóanyagot tartalmazó része,
 - a növényi nyersanyagból előállított termék (pl. illóolaj),
 - a növényi nyersanyagból átalakítással nyert anyag (pl. aktív szén).

A drogok hatóanyagai: a drogok hatóanyagai a növények általános anyagcseréje révén képződnek. Kutatásuk bonyolult, fejlett kémiai eljárásokat igényelnek.

A gyógynövények illetve a drogok hatóanyagai a következő csoportokba sorolhatók:

- **Alkaloidok:** vízben nem oldódó, lúgos- és erős mérgező hatású anyagok, amelyek főleg a központi idegrendszert befolyásolják. Fájdalomcsillapító, izgató, illetve élénkítő hatást fejtenek ki.
Alkaloid tartalmú gyógynövény a *beléndek, maszlag, nadragulya, fecskefű, anyarozs, mák, stb.*
- **Glikozoidok:** vízben oldódó, szilárd, kristályos szerkezetű, szerves vegyületek. Ártalmas anyagok, amennyiben a nem megfelelő mennyiségben jutnak a szervezetbe. Glikozid tartalmúak a szív működést befolyásoló, vizelethajtó, hashajtó és izzasztó gyógynövények. Ilyenek a *gyűszűvirág, gyöngyvirág, stb.*
- **Szaponinok:** habzó anyagok, amelyek, mint köptetők, nyálkaoldók kerülnek gyógyászati felhasználásra. Ilyen növény a *kankalin, aranyvesszőfű*, amelyek váladékkiválasztó és hánytató hatással is rendelkeznek.
- **Keserűanyagok:** vízben gyengén oldódnak, mint étvágygerjesztő, emésztést elősegítő anyagokként használják. Ilyenek a *benedekfű, ezerjófű, vidrafű.*
- **Cserzőanyagok:** szerkezetük gyakorlatilag még felderítetlen és általában majdnem minden növényben megtalálhatók. Fog- és szájjápolásban alkalmazzák. Ezek a növények a *tölgy, vadgesztenye, nyír, stb.*
- **Festőanyagok:** a növényi festékek csoportjai: klorofill, karotinoidok, flavonok. Festékanyagot tartalmazó növények a *sáfrány, körömvirág, pirosítógyökér.*
- **Illóolajok:** illatos, különböző szerkezetű vegyületek, amelyek közönséges hőmérsékleten elillannak. Ezen anyagok adják a növények illatát, aromáját. Emésztést serkentők, gyulladást csökkentők, és baktericid-hatással is rendelkeznek. Jelentőségük az illatszeriparban, fog- és szájjápoló szerekben,

üdítő és élvezeti italokban ismeretes. Az illóolajok és az aromás anyagok adják a fűszerek és az ételízesítők hatását is. Gyógynövények (fűszernövények) a *fodomenta, levendula, boróka, koriander, ánizs, kömény, zsálya, üröm, kamilla, kakukkfű, stb.*

Az illóolajok csoportjába sorolható a kámfor is. Kámforok azok az anyagok, amelyeket, illóolajokból lehűtéssel állítanak elő. A kámfort, mint gyógyszert, úgy külsőleg, mint belsőleg széles körben alkalmazzák.

- **Szénhidrátok:** szerves vegyületek, nagy jelentőséggel bírnak minden emberi és állati szervezet életében. Szénhidrátokat tartalmaznak azok a drogok, amelyek édesanyagot, keményítőt, pektint és nyálkát tartalmaznak. Ilyenek az *édesgyökér, papsajtlevél, bodza- és hársvirág*. Gyulladáscsökkentő hatással rendelkeznek.
- **Tejnedvek:** fehér, ritkán sárgás, barnás folyadékok, amelyek lényegében sejtnedvek. Kémiaiilag nem egységes anyagok. Tejnedvet tartalmaznak a *gyermekláncfű, katáng, mák, stb.* Ezen csoport tagjai a gumi és a kaucsuk is.
- **Zsírok és viaszok:** leginkább a növények termésében fordulnak elő (magvak). Ilyen növény a *kakaó, kókusz, ricinus, len, napraforgó*. Az illóolajoktól megkülönbözteti őket, hogy nem illékonyak és szerves oldószerekben (éter, benzin, kloroform) jól oldódnak. A viaszokat *fenyők, nyár, nyír, kaktusz, stb.* adják.
- **Szerves savak:** majdnem minden gyógynövény alkotó része. Főleg a sóska, citrom, alma tartalmaz borkössavat, illetve borostyánkössavat. A szalicilsav, mint szerves sav lázcsökkentő hatása közismert. A *kovasav*, mint a szervezet védekezőképességét erősítő anyag, a *zsurlóban, tüdőfűben, szilkéregben, kenderfűben* található.
- **Vitaminok:** a szervezet működőképességének biztosításában nélkülözhetetlen anyagok. Hiányuk az úgynevezett avitaminózisokhoz, betegségekhez vezet. A legfontosabb vitaminokat, mint az A vitamin (a növényekben, mint provitamin- karotinoidok) a sárgarépa és egyes csonthéjas gyümölcs; a B vitamin főleg gabona magvakban található; a C vitamin citromban, csipkebogyóban, paprikában; a D vitamin gombákban, gyermekláncfűben; az E vitamin gabonafélékben; az F vitamin napraforgóolajban, lenolajban; a G vitamin csipkebogyóban, káposztában, salátában; H-vitamin főleg burgonyában, moggyoróban; a K vitamin csalánlevélben, parajban, kelvirágban; a P vitamin paprikában, citromban, narancsban; az R vitamin flavon tartalmú növényekben (mint rutin) található.
- **Antibiotikumok:** alacsony- és magasabb rendű növények is tartalmazzák, mint a *torma, zeller, stb.* Gátolják a mikroorganizmusok fejlődését, szaporodását, illetve elpusztítják azokat. A fitoncidok a magasabb rendű növények által termelt antibiotikumok. Ilyen a fokhagymában is található *allicin*.

A drogok gyógyító hatásainak megnevezése

Adjuvans: segítő, megerősítő hatású.

Adsstringens: a szervek szöveteinek összehúzódását előidéző, a váladék kiürülését megakadályozó szer.

Amarum: étvágyjavító szer.

Analgeticum: fájdalomcsillapító szer.

Antihelminthicum: féregűző (féreghajtó szer).

Anthiphlogisticum: a gyulladást csökkentő szer.

Antibacteriális: baktériumölő hatású.

Antidiabeticum: cukorbetegség ellen ható szer.

Antifungális: gombaölő hatású.

Antirheumaticum: reuma elleni szer.

Antisepticum: a fertőzést, vagy a genny képződését megelőző vagy leküzdő szer (fertőtlenítő szer).

Antiviriális: vírusölő szer.

Aphrodisiacum: nemi vágyat fokozó szer.

Aromaticum: aromás, fűszeres, erős ízű stimuláló szer.

Carminativum: puffadást csökkentő szer.

Cholagogum: epehajtó, az epefolyást elősegítő és fokozó szer.

Cholereticum: epeürítést elősegítő szer.

Citosztatikum: a sejt osztódását gátló anyag.

Dezinficiens: fertőtlenítőszer.

Diaphoreticum: izzadást kiváltó szer.

Diureticum: a vizelet keletkezését és kiürülését fokozó szer (vizelethajtó).

Euphoriát okozó: indokolatlan jókedvet okozó.

Expektoráns: a légutakból a nyálkás váladék kiürülését elősegítő szer (köptető).

Galaktagogum: a tejelválasztást fokozó szer.

Geriatricum: az öregedés folyamatát lassító szer.

Haemosztatikum: vérzéscsillapító szer.

Laxativum: gyenge hashajtó.

Linimentum: égési sebek kezelésére használatos szer.

Mucilaginosum: gyógyászati bevonó-és védőszer. A nyálkahártyák irritálás elleni védelmét szolgálja.

Narcoticum: kábulatot okozó altatószer.

Nekrotizáló: elhalást előidéző.

Roboráns: erősítő hatású gyógyszer.

Spasmolyticum: görcsoldó (a simaizom görcsét oldja).

Stimuláns: élénkítőszer, serkentőszer.

Stomachicum: gyomorerősítő szer, növeli a gyomor tónusát, serkenti a gyomorsav elválasztását.

Sedativum: nyugtatószer (ingerlékenységet csökkentő szer).

Stimuláló szer: a működést fokozó szer.

Suppositorium: a test nyílásába helyezhető gyógyszerforma, pl. végbélkúp.

Tonicum: az emésztőrendszer tónusát növelő szer.

A gyógynövények termelése, feldolgozása és felhasználása

Termelés, gyűjtés

A gyógynövények termesztése (irányított folyamat), mivel a termesztés helyét, a vetés idejét, az állomány sűrűségét, az öntözést, a növényápolást, a növényvédelmet, műtrágyázást, valamint a begyűjtés idejét a megfelelő módon és időben el lehet végezni.

A gyűjtés főleg a vadon termő növények esetében történik. Hazánkban kb. 250 olyan vadon élő növény található, amelyet hivatalos, vagy a népi gyógyászat felhasznál. A gyógynövényekből származó drog nagyobb része napjainkban is vadon termő növényekből ered.

Hogy a drog jó minőségű legyen, a növényi részeket akkor kell gyűjteni, amikor azok a legnagyobb mennyiségben tartalmazzák a szükséges hatóanyagot. A gyógynövények gyűjtését csak képzett, a gyűjtési szabályokat betartó egyének végezhetik.

A gyűjtés alapvető követelményei

- alapfokú szakismeret (a növényeket nem szabad összetéveszteni),
- szervezett és irányított gyűjtés,
- természetvédelmi ismeretek (védett növények ismerete)
- a gyűjtés helyének helyes kiválasztása (csak tiszta területen történhet a gyűjtés),
- a drogyűjtés idejének szakszerű meghatározása,
- a gyűjtő megfelelő szárítóval kell, rendelkezzen.

Gyógynövény feldolgozás

A feldolgozás célja, hogy a gyógynövényt, droggá, valamilyen gyógyszerformává, tiszta hatóanyaggá, illetve gyógyszerre alakítsa.

A feldolgozás fázisai: a tisztítás, a válogatás, az aprítás, füllesztés, erjesztés, szárítás (természetes, mesterséges), tárolás és csomagolás.

Felhasználás

A népi gyógyászatban felhasznált növények lehetnek:

- a hivatalos gyógyászatban is használt gyógynövények,
- tudományos módszerekkel még nem vizsgált gyógynövények,
- rokonfajok a hivatalos gyógyászatban használt gyógynövényekkel,
- olyan növények, amelyeket a hivatalos gyógyászatban már, illetve még nem alkalmaznak.

Galenikumok (egyszerű módszerekkel előállított gyógynövény készítmények)

Forrázat (infusum): gyógynövényekből forrázással, majd áztatással készült kivonat.

Főzet (decoctum): 5-15 perces főzéssel előállított gyógynövény készítmény.

Hideg vizes áztatás: gyógynövények áztatásával nyert készítmény.

Oldat (solutio): drogokból vízzel készült kivonat (szirup).

Szeszes kivonat (tinctura): etilalkohollal készült kivonat, amely 1-2 évig is eltartható.

Folyékony kivonat (extractum): a legtöményebb kivonatforma.

Sűrűn folyó, vagy száraz kivonat (extractum siccum, illetve extractum spissum): a növényi drog sűrűn folyó, vagy szárazra párolt vizes kivonata.

Kenőcs (ungventum): lágy, kenhető gyógyszerforma.

Tabletta: porított, préselt drog.

Aroma terápia

Az illóolajok használatán (gyógyító célok érdekében) alapuló eljárások. Az illóolajok antibiotikus, szélhajtó, étvágyjavító, gyomorerősítő és vizelethajtó hatásúak. Segítik az epe kiválasztását és kiürülését. A kozmetikai iparban felhasználásuk jelentősége évről-évre nő.

Homeopátia

Lényege a természet, az emberi szervezet öngyógyító képességének a támogatása növényi eredetű készítményekkel.

Fitoterápia

Növényi alapú gyógyszerkezelés. A felhasznált készítmények nagyszámú anyagot tartalmaznak, több hatóanyaggal. Minden esetben a szinergista hatás érvényesítése a cél.

Izolált természetes anyagok alkalmazása

A gyógyszeripar által változtatás nélkül felhasznált anyagok. Ilyenek: az *eszán* (Aescusan), *papaverin* (Bilagit), *ninpotecin* (Cavinton), *kodein*, *efedrin* (Coderit), *kinin*, *kámfor* (Diapulmon), *digoxin* (Digoxin), *resespin* (Rausedyl).

Az elmondottak alapján a modern orvostudomány a gyógyszeripar jelenleg nem tudja nélkülözni a gyógynövényeket. Az utóbbi évtizedekben úgy látszott, hogy a szintetikus gyógyszerek kerültek előtérbe, de újabban a növényi eredetű, természetes gyógyanyagok téthódítását figyelhetjük meg. A gyógynövényekben rejlő gyógyászati értékeket senki nem vonhatja kétségbe.

Növényi eredetű termékekkel kapcsolatos jövőbeli feladatok (Európai követelmény rendszer):

- minőségileg kifogástalan alapanyag felhasználás,
- GLP követelmények a termékek előállítására,
- minőségbiztosítás, az ellenőrzés magas színvonala,
- tényleges biológiai hatás igazolása,
- toxikológiai vizsgálatok kötelező elvégzése,
- jól meghatározott javallatok megadása és
- a mellékhatások (toxikus hatások) pontos leírása.

A növények kutatásának fejlődése, a hatóanyagok vizsgálatának lehetősége az új metodikák bevezetésével, a hatásmechanizmusuk tisztázása, lehetővé tette, hogy nemcsak az úgynevezett erős hatású növények esetében, de eddig teljesen ártalmatlan gyógynövények esetében is mellékhatások, sőt káros elváltozások, mérgezések lehetőségei is kimutathatók legyenek.

A „mérgező növény” elnevezést nagy körültekintéssel kell alkalmazni, mivel nehéz megvonni pontosan azt a határt, amely a *mérgező*, *nem mérgező*, illetve a *gyógynövényt* elválasztják egymástól.

A gyógyteák, teakeverékek nagymértékű elterjedése is szükségessé teszi azok alaposabb megismerését, mivel a termesztett és vadon termő növények nem kevés esetben nem kívánatos mellékhatásokat, mérgezési tüneteket válthatnak ki.

Az Országos Kémiai Biztonsági Intézet, több évtizede információt szolgáltat a növények által okozott mérgezési esetekben, valamint évente köteles jelentést tenni az országban történt mérgezési esetekről, így a növények által okozott mérgezésekről is. Az adatok birtokában kijelenthető, hogy a növények által okozott mérgezések száma évről-évre emelkedik és főleg a kiskorúaknál (15 év alatt) nagyszámban fordul elő. Világviszonylatban a növényi mérgezések, a mérgezések 10%-át képezik. Hazánkban ez az arány 15% felett van (2002. év).

Mérgező az a növény, amely igen kis mennyiségben zavart, rendellenességet, vagy káros elváltozásokat okoz az egészséges ember vagy állat szervezetében.

A mérgezések súlyossága az elfogyasztott mérgező növény *mennyiségétől*, a felhasznált *növényi részekről* (drog), az elfogyasztott *készítmény formájától* (vizes kivonat, tea, alkoholos kivonat, szárított porforma), valamint az *alkalmazás helyétől* (külsőleg, belsőleg) függ.

A növények mérgező hatását meghatározó „tényezők”, egyrészt az általunk választott a növényekhez, illetve azok hatóanyagaihoz (hatóanyag komplexumához) kötődnek, másrészt az érintett szervezetek belső biológiai sajátosságai határozzák meg, amelyek adottak és kevés kivétellel állandóak.

A mérgező (nem kívánatos) hatások lehetnek átmenetiek, vagy tartósak, súlyosak, amelyek általában később, a felhasználás után jelentkeznek, és visszafordíthatatlan károsodást okoznak.

A növények által okozott mérgezések azoknak a káros elváltozásoknak az összessége, amelyeket a mérgező hatóanyagot, illetve hatóanyagokat tartalmazó növények, vagy azok részeinek (drogok) elfogyasztása következtében lépnek fel.

A növények biológiai hatásuk alapján (és az adag figyelembe vételével) a következő csoportokba sorolhatók:

1. *Mérgező növények*, melyek egyáltalán nem használhatók gyógyászati célokra és csak károsító hatással rendelkeznek.
2. *Erős hatású növények*, amelyek kis mennyiségben kedvező, gyógyszerhatást fejtenek ki, azonban az adag túllépése, vagy a növény hosszú ideig történő alkalmazása mérgezésekhez vezet.
Ezek házi szerként nem alkalmazható növények.
3. *Enyhe hatású növények* azok a növények, amelyeknél kedvezőtlen hatások nem jelentkeznek, illetve nem veszélyesek.
4. *Teljesen veszélytelen növények* ezek a biztonságosan használható gyógynövények.

A növények hatásait (gyógyszeres, toxikus) a bennük található *hatóanyagok* fejtik ki.

A növényi hatóanyagok, a növényi drogban található vegyületek, amelyek a növény általános anyagcseréje révén képződnek.

Gyógynövények esetén a hatóanyag az egészséget fenntartó, kóros folyamatokat megelőző, gátló, illetve gyógyító hatású anyagok.

Mérgező növényeknél a mérgezést előidéző vegyi anyag.

A növényekben található hatóanyagok ismerete (a megfelelő kivonási eljárások alkalmazása mellett) fontos az emberi és állati szervezetekre károsan ható anyagok hatásának elkerülése és megelőzése érdekében.

A növényekben az ismert fő hatóanyagok mellett sok más anyag is megtalálható, amelyek a szervezetbe jutva úgynevezett „komplex” hatást fejtenek ki, amely a gyógyítás, rosszabb esetben a mérgezés szempontjából nem közömbös. Az ilyen összhatás az izolált, kivont hatóanyagokkal nem érhető el.

A növényi mérgek többnyire az úgynevezett másodlagos növényi anyagok, amelyek a növény anyagcseréjében általában nem játszanak szerepet.

Egyes mérgek csak a frissen szedett növényekben találhatók és a tárolás, főzés kapcsán elbomlanak, hatásukat veszítik. Más esetben viszont a száradás alkalmával enzimatisz folyamatok eredményeként toxikus termékek keletkezhetnek (pl. a magvas növények prunazin, vagy amigdalín glikozidjaiból felszabaduló HCN)

Napjainkban a mérgező növényekkel történő intoxikáció legtöbb esetben, az ehető növényekkel való összetévesztés, a gyógynövények, vagy növényi eredetű készítmények helytelen használata, valamint mérgező növényekkel etetett állatok termékeinek fogyasztása révén történik.

A jelen összeállítás célja kettős: egyrészt ismertetni a mérgező és gyógynövények, valamint hatóanyagaik toxikus, illetve mellékhatásait, másrészt, hogy ezek ismeretében az Országos Kémiai Biztonsági Intézet Egészségügyi Toxikológiai Tájékoztató Szolgálat, a kémiai biztonsági törvény előírásainak megfelelően, információt szolgáltasson a növényi eredetű mérgezésekről, illetve a növényi termékek által okozott nem kívánatos hatásokról.

II. Mérgező növények és hatóanyagaik

Magyar név	Latin név	Hatóanyagok
Aggófűvek	Senecio sp.	retronecin, szenecionin
Álkörmös	Phytolacca americana	fitozakatoxin, fitolakkasav
Aloé	Aloe vera	aloin, aloesin-A,B.
Anyarozs	Secale cornutum	ergometrin, ergotamin
Aranyeső	Laburnum anagyroides	citizin, spartein, lupalin, lektinek
Árnyékvirág	Maianthemum bifolium	szteroid szaponinok, szívglikozidok
Balkáni babérmeggy	Prunus laurocerasus	amigdalín (cianoglikozid), emulzin
Bolondító beléndek	Hyoscyamus niger	hioszciamin, szkopolamin
Borbolyák	Berberis sp.	berberin
Boróka	Juniperus communis	szabinen, tujon
Borsófa	Caragana arborescens	toxikus aminosavak
Buzogányvirág	Dieffenbachia picta	toxalbumin, Ca-oxalát
Büdöskék, bársonyvirágok	Tagetes sp.	tiofén
Ciklámen	Cyclamen purpurascens	triterpenszaponinok (szaponin-glikozid)
Csillagfürtök	Lupinus-fajok	lupinin, citizin, lupalin, spartein
Díszkankalin	Primula obconia	primulagenin-A,B., primin
Dohány	Nicotiana tabacum	nikotin
Ebszőlő csucsor	Solanum dulcamara	szolanin, szolamargin
Fagyal	Ligustrum vulgare	glikozid
Fakín, sárga fagyöngy	Loranthus europaeus	viszkotoxinok
Farkas boroszlán	Daphne mesereum	daphnin, hokkonin, mezerin

Farkas-kutyatej	<i>Euphorbia cyparissias</i>	euforbon
Fehér akác	<i>Robinia pseudoacacia</i>	robin, phasin, akaciin
Fehér és sárga nárcisz	<i>Narcissus poeticus</i> , <i>Narcissus pseudonarcissus</i>	likorin, galantamin
Fehér fagyöngy	<i>Viscum album</i>	viskotoxinok, kolin
Fehér földitök	<i>Bryonia alba</i>	brionon, kukurbitacin
Fehér zászpa	<i>Veratrum album</i>	protoverin, jervin, rubijervin
Fekete csucsor	<i>Solanum nigrum</i>	szolanonin, szolanokapszin, protoveratrin-A,B.
Foltos bürök	<i>Conium maculatum</i>	koniin
Foltos kontyvirág	<i>Arum maculatum</i>	cianogénglikozid
Gyalogbodza	<i>Sambucus ebulus</i>	szambunigrin
Gyapjas gyűszűvirág	<i>Digitalis lanata</i>	lanatozid C.
Gyilkos csomorika	<i>Cicuta virosa</i>	cikutoxin
Hóbogyó	<i>Symphoricarpos rivularis</i>	iridoidok
Kapotnyak	<i>Asarum europaeum</i>	azaron
Kecskerágó	<i>Euonymus europaea</i>	evonozid (glikozid), evonin (alkaloid)
kerti lobélia	<i>Lobelia erinus</i>	lobelin
Kerti mák	<i>Papaver somniferum</i>	morfin, kodein, papaverin, tebain, marceiu-nikotin
Kerti ruta	<i>Ruta graveolens</i>	rutin, bergapten
Keszeg vagy mérgező saláta	<i>Lactuca virosa</i>	laktukarpin, laktucin
Klivia	<i>Clivia minuta</i>	likorin, galantamin
Konkoly	<i>Agrostemma githago</i>	ghitagosid (5-7%), agrosztemma sav
Közönséges farkasalma	<i>Aristolochia clematitis</i>	farkasalmasav
Kroton	<i>Codiaeum variegatum</i>	forbol-észterek (diterpén)
Kutyabenge	<i>Frangula alnus</i>	glikozid
Leander	<i>Nerium oleander</i>	oleandrin, neriin
Lilaakác	<i>Wisteria sinensis</i>	citizin, spartein, lupanin
Loncok	<i>Lonicera</i> sp.	iridoidok
Madárbirs	<i>Cotoneaster horisontalis</i>	ciánglikozid
Májusi gyöngyvirág	<i>Convallaria majalis</i>	konvallamarin
Mandula	<i>Amygdalus communis</i>	amigdalín (cianogén glikozid)
Maszlag fajok	<i>Datura</i> sp.	hioszciamin, szkopolamin, belladonin
Medvetalp	<i>Heracleum sphondylium</i>	bergaptén
Méreg gyilok	<i>Vincetoxicum hirudinaria</i>	vincetoxin (glikozid)
Mérges ádáz	<i>Aethusa cynapium</i>	cinapin, aethuzin, aethusanol
Mételykóró	<i>Oenanthe aquatica</i>	oenanthotoxin
Mikulásvirág	<i>Euphorbia pulcherrima</i>	euforbon
Mocsári zsurló	<i>Equisetum palustre</i>	koniin, palusztrin
Nadrágulya	<i>Atropa belladonna</i>	hioszciamin (85-95%, (atropin), szkopolamin, belladonin
Nagy csalán	<i>Urtica dioica</i>	hisztamin, acetilkolin
Nagy ezerjófű	<i>Dictamnus albus</i>	kumarinok, furokumarinok, piranokumarinok

Nehézszagú boróka	<i>Juniperus sabina</i>	szabinen, tujon
Nyugati tuja	<i>Thuja occidentalis</i>	izotujon, tujon
Odvas keltike	<i>Corydalis cava</i>	koridalin, bulbokapnin, (alkaloid)
Orbáncfű	<i>Hypericum perforatum</i>	hipericin
Orvosi angyalgyökér	<i>Angelica archangelica</i>	cikutoxin, sporalen, imperatorin, bergapten (furokumarinok)
Őszi kikerics	<i>Colchicum autumnale</i>	kolchicin, demekolcin
Pasztornák	<i>Pastinaca sativa</i>	bergapten
Páternoszter borsó	<i>Ambrus precatorius</i>	citizin, spartein, lupanin, abrin (lektin)
Piritógyökér	<i>Tamus exommodis</i>	Ca-oxalát
Piros gyűszűvirág	<i>Digitalis purpurea</i>	digoxin
Pirosló hunyor	<i>Helleborus purpurascens</i>	helleborin, helleborein (digitálisszal rokon)
Pukkadó dudafűt	<i>Colutea arborescens</i>	lektin
Ricinus, csudafa	<i>Ricinus communis</i>	ricin, ricinin
Sártök	<i>Colocynthis vulgaris</i>	kolocintin, kolocintidin, citrullol, kvercetin
Sisakvirág	<i>Aconitum sp.</i>	akonitin, protoanemonin
Szarkalábok	<i>Delphinium consolida</i>	alkaloid
Szobai fikusz	<i>Ficus elastica</i>	ficin (papainszerű proteínáz)
Szömlőcse	<i>Rhus sp.</i>	urushiol (katechin származék)
Tavaszi hérics	<i>Adonis vernalis</i>	cimarin, adonitoxin
Tiszafa	<i>Taxus baccata</i>	taxin, taxakatin
Tűztövis	<i>Pyracantha coccinea</i>	amigdalín, emulzin
Vadgesztenye	<i>Aesculus hippocastanum</i>	eszcin (szaponin), eszkulin (kumarin származék)

III. Mérgező növényi hatóanyagok felosztása

A hatóanyagok toxikológiai szempontból a következő főbb csoportokra oszthatók

- *Alkaloidok* (legtöbbjük a központi idegrendszerre hat, gyors, erős, specifikus hatást fejtenek ki)
- *Aminosavak* (alvászavart, izomkontrakciókat kiváltó anyagok)
- *Glikozidok* (nagy részük, erős, illetve mérgező hatású)
- *Szaponinok* (felületaktívak, hemolizálók, helyi izgatók)
- *Illóolajok* (bőr, nyálkahártya izgatók, fotodinamikus hatásúak)
- *Toxalbuminok* (mérgező fehérjék, pl. ricin, robin)
- *Terpenoidok* (keserű anyagok, drasztikumok)
- *Furokumarinok* (DNS szintézist károsító anyagok)
- *Poliacetilének* (görcskeltő és helyi izgató anyagok)
- *Savak* (vesebántalmak okozói)

1. Alkaloidok
 - a./ citizin, spartein, lupanin (kinazolidin származék): *aranyeső, páternoszter borsó, csillagfürtök, veteménybab, lilaakác*
 - b./ kelidonin (izokinolin származék): *kerti mák*
 - c./ koniin, palusztin (piperin, piperidin származék): *mérges ádáz, mocsári zsurló*
 - d./ szolaszonin, szolaszodin, szolanokapszin, protoveratrin-A,B (szteroid származékok): *fekete csucsor, fehér liliom*
 - e./ atropin, szkopolamin (tropán származékok), akonitin, protoanemonin: *ebszőlő csucsor, korallbokor, burgonya, fekete csucsor, boglárkák, sisakvirág*
 - f./ szeneciomin (pirrolizidin származékok): *büdöskék, bársonyvirágok*
2. Aminosavak
 - a./ L-kanavanin: *koronafürt*
3. Glikozidok
 - a./ amigdalín (cianogén-glikozid): *gyümölcsmagvak, tűztövis*
 - b./ lanatozid-c (szteroid származék): *gyűszűvirágok*
 - c./ konvallamarin (szívglükózida): *gyöngyvirág*
 - d./ vinceroxin: *méreggyilok*
4. Szaponinok
 - a./ githagosid: *konkoly*
 - b./ ciklamin: *díszkankalin*
5. Toxalbumonok
 - a./ ricin: *ricinus, farkaskutyatej, mikulásvirág*
 - b./ konkanavalin-A: *aranyeső, páternoszter borsó, csillagfürtök, veteménybab*
6. Terpenoidok
 - a./ laktucin, laktukopikrin (szeszkviterpének): *mérgező saláta*
 - b./ mezerein (diterpén): *farkasboroszlán*
 - c./ kukurbitacin (triterpének): *sártók*
 - d./ tujon, szabinol (monoterpének): *keleti életfa, nehézszagú boróka, boróka, nyugati tuja*
7. Furokumarinok
 - a./ pszoralen, bergapten: *csomorika, mérges ádáz*
8. Poliacetilének
 - a./ cikutoxin: *angyalgyökér, bürök, gyilkos csomorika*
 - b./ kenatoxin: *büdöskék*
9. Savak
 - a./ oxálsav: *kála, buzogányvirág*

IV. Mérgező növények hatóanyagai által okozott tünetek, elváltozások

Alkaloidok

1. *Citizin*: hatása a nikotinéhoz hasonló. Súlyos hányás, amely órákig tarthat, alacsony vérnyomás, fokozott szívműködés, izombénulás, szívroham, légzésbénulás.
2. *Sparteín*: drog, természetes termék, izom-kontrakciókat, nehézlégzést, remegést és görcsöket okozhat.
3. *Lupanin*: drog. Hatása hasonló a sparteinéhez izom-kontrakciókat, remegést, görcsöket és nehézlégzést okoz.
4. *Kelidonin*: pupillatágulást, a szem-, a fül- és az ornyálkahártya érzékenységét okozza, valamint alvászavart, konvulziókat és érzékszavarokat.
5. *Koniin*: hatása a nikotinéhoz hasonló, amely nagymértékben függ a szervezetbe jutó mennyiségtől. A nikotin-szerű hatás kétfázisos: központi idegrendszer stimulálás, majd depresszió és a légzőizmok paralizise következhet be. Az első tünetek a hányinger, konfúzió, légzés csökkenés, izombénulás. A halál gyors, amely a légzésbénulás következtében állhat be.
6. *Szolasonin*: paraszimpatikomimetikus anyag. Befolyásolja a spermatogenezist, degeneratív elváltozásokat, valamint intersticiális nephritis okozója lehet. Hepatocelluláris necrosist és leukocytosist is okozhat.
7. *Szolanikapszin*: drog. Természetes anyag. Paraszimpatikomimetikus hatása van.
8. *Protoveratrin A.*: hányinger, hányás, nehézlégzés, cianózis, izomgyengeség, konvulziók szerepelnek az általa okozott tünetek között.
9. *Protoveratrin B.*: drog. Természetes anyag. Szívvezetési zavart, aritmiát, hányinger, hányást, cianózist, valamint zavartságot okozhat.
10. *Atropin*: hatására delírium, hallucináció, tachikardia, perifériás értágulat, alacsony vérnyomás, kóma, kipirosodott bőr, pupillatágulat, a központi idegrendszer károsodása, vizelet retenció jelentkezik. Hatása anticholinerg hatás.
11. *Szkopolamin*: ugyanaz a hatása, mint az atropiné.
12. *Protoanemonin*: külsőleg irritáló, hólyaghúzó hatása van. A szájban, garatban felmaródásokat, hastáji fájdalmakat, hasmenést, szájulcerációt, vérhányást, valamint súlyos gyomor-bélgyulladást okoz.
13. *Akonitin*: külsőleg, izgató, égető, viszkető, bizsergő érzést okoz a bőrön. Később az idegvégződéseket bénítja. Hatása hasonló a veratrinéhez. A szájban, torokban, a nyelven égető érzést okoz. 2-6 óra eltelte után hányinger, nyálfolyás, erős hányás, általános bénulás, súlyos fájdalmak következnek be. A halál a 8. óra után áll be, fájdalmas (kólikás) hasmenés, nyakizom paralizis, szívritmuszavar konvulzió következtében.
14. *Szeneciomin*: álmoság, konvulziók, szapora légzés, akut tüdőödéma, hepatitis (hepatocelluláris nekrosis), fetotoxicitás okozója lehet.

Aminosavak

1. *L-Kanavarin*: alvászavart, szpasztikus izomkontrakciókat okoz.

Glikozidok

1. *Szincerotoxin*: főleg az epét, vesét és a kiválasztó szerveket károsítja.

2. *Amigladin*: cianogén-glikozid, így a cianid mérgezés veszélyeit rejt magában. Kis adagban hányást, szédülést, fejfájást okoz. Majd ataxia, acidózis, konvulziók, kóma és halál következik be. Általános hatását, mint sejtméreg fejt ki.
3. *Lanatozid (Izolanid)*: a mérgezés lehet akut, krónikus mérgezés. Akut mérgezésben hányinger, hányás a predomináló tünetek. Krónikus mérgezésben néha látászavarok, fáradtság, diszarritmia (digitálisiz), kardiomiopátia, infarktus léphet fel.

Szaponinok

1. *Githagosid*: helyileg irritáló hatású, felszívódva károsítja a vörösvértesteket. A központi idegrendszerre bénító hatást fejt ki. Könnyen felszívódik a gyomor-bélnyálkahártyán keresztül.
2. *Ciklamin*: drog. Természetes anyag, helyi bőrizgató, gyomor-bélgyulladást okozhat.

Toxalbuminok

1. *Ricin*: súlyos gasztrointesztinális léziókat okoz, ami a nyelőcső és gyomor károsodásában nyilvánul meg. Hatása hasonló a lúgmérgezéshez. Késői hatásként máj, központi idegrendszer, vese, valamint a mellékvese károsodása figyelhető meg.
2. *Konkavalin-A*. Preimplantációs mortalitást, fetotoxicitást, bőr, szem, fülizgatást, központi idegrendszeri zavart, izomelváltozásokat okozhat. Rákellenes hatással rendelkezik.

Terpenoidok

1. *Laktucin, laktuopikrin*: keserű ízű, toxikus anyagok.
2. *Mezerin*: bőrirritáló, erős szívméreg. Karcinogén (RTECS-Criteria), mutagén anyag (a Farkasboroszlán mérgező anyaga. A növény védett).
3. *Kukurbitacin*: drasztikus hashajtó. Helyi izgató, bőrvörösítő, hánytató, hashajtó, központi idegrendszeri bénító. Citotoxikus anyag.

Furokumarinok

1. *Pszoralen: (Ficusin)*: fotokemoterápiás alkalmazásra használják (psoriasis ellen), vizelet kiválasztást fokozó, DNS-szintézist károsító hatásuk miatt a rizikófaktoros anyagok közé sorolják.
2. *Bergapten*: rákkeltő hatása ismeretes. (IARC besorolás)

Poliacetilének

1. *Cikutoxin* (a gyilkos csomorika hatóanyaga): görcskeltő méreg, izgatja a nyúltvelőt és a gerincvelőt. Helyileg bőr és nyálkahártya irritáló.

2. *Kenatoxin*: tiofén származék, erős mérge. Szájon át bevéve máj, vese és szívkárosodást okoz.

Savak

1. *Oxálsav*: az oxálsav fogyasztás a Ca-al Ca-oxalátot képez. A Ca-oxaluria által okozott veseelváltozások oliguriát, anuriát, hematuriát okozhat a mérgezések után 2 nappal.

V. Mérgező növények által okozott tünetek, elváltozások

Név	hatóanyag	a mérgezés tünetei
Aggófűvek (<i>Senecio species</i>)	<i>alkaloidák (retronecin, szenecionin)</i>	gyomor és bélgyulladást okozhat, amely miatt hasmenés, hasi görcsök, májgyulladás, sárgaság alakulhat ki. A mérgezés a növénnel ritkán fordul elő!
Álkörmös (<i>Phytolacca americana</i>)	<i>fitolakkatoxin, fitolakkasav</i>	hányinger, hányás, hasmenés, tetániás görcsök.
Álóé (<i>Aloe vera</i>)	<i>aloin, aloesin-A.,B.</i>	túl nagy adag, vagy hosszantartó alkalmazása esetén, hasmenés, vesebántalmak, bélgörcsök léphetnek fel, és aranyeret okoz. Teakeveréknél vérzést és vetélést vált ki.
Anyarozs (<i>Secale cornutum</i>)	<i>ergometrin, ergotamin</i>	hányinger, hányás, szomjúságérzés, hideg, lilás végtagok, szédülés, látás és hallászavar, delírium, hallucináció, magas vérnyomás, görcsök, majd kóma. A halál oka szívelégtelenség és légzésbénulás lehet. Terheseknél vetélést, sőt méhrepedést is okozhat.
Aranyeső (<i>Laburnum anagyroides</i>)	<i>citizin</i> (hánytató, hashajtó, légzőközpont izgató, majd bénító hatású. A hatás a nikotinhoz hasonló.)	hányinger, hányás, hasmenés, égető érzés a torokban, szomjúság, verejtékezés. Súlyos esetben görcsök, eszméletvesztés. Tág pupillák, fulladás.

Árnyékvirág (Maianthemum bifolium)	<i>konvallatoxin, konvallatoxol, konvallosid, lokundjozid</i>	mérgezés tünetei, mint a májusi gyöngyvirágnál.
Babérmeggy (Prunus laurocerasus)	<i>amigdalín (cianoglikozid) és az ezt bontó emulzin</i>	enyhébb mérgezés esetén hányás, később fejfájás, szédülés, nyugtalanság, légszomj, fülzúgás, látászavarok, bőrpír. Súlyos esetekben rángógörcsök lépnek fel és eszméletvesztés. A pupillák tágak. A halál oka légzésbénulás.
Bolondító beléndek (Hyosciamus niger)	<i>hioszciamin, szkopolamin</i>	hasonlít az atropinmérgezéshez (lásd: nadragulya), de a kezdeti izgalmi szakasz enyhébb, száj, torokszárazság, rekedtség, nyelési nehézség, beszédképtelenség. Tág pupillák, magas hőmérséklet, száraz, élénkvörös bőr, majd bódultság, kábultság, részegséghez hasonló állapot, izomgyengeség, légzésbénulás következik be.
Borbolyák (Berberis sp.)	<i>berberin</i>	gyomor- és béltüneteket okozhat, émelygést, hányást, hasmenést. Ehhez idegrendszeri tünetek is társulhatnak: szédülés, fejfájás, ritmuszavarok. Májgyulladás is felléphet.
Borókák (Juniperus communis sabina)	<i>szabinen, tujon</i>	a bőrön gyulladásokat, nyálkahártya károsodást, vérzéseket, vetélést, súlyos vese és májelégtelenséget okoz. Mindezekhez szív és érrendszeri panaszok, légzésbénulás társulhat.
Borsófa (Caragena arborescens)	<i>toxikus aminosavak</i>	keringési zavar. Gyomor-bélgyulladás, hányinger, hányás, hasmenés, gyomor- és bélgörcsök.
Buzogányvirág (Diffenbachia schott)	<i>toxalbumin, Ca-oxalát</i>	a növény megrágásakor kicsorduló nedv marja a nyelvet, ajkat, szájüreget, amely nagy fájdalommal jár. Beszéd és nyelésképtelenség alakulhat ki („bénító nád”-elnevezés oka). Súlyos

		esetben légzésnehézség, vérnyomáscsökkenés, görcsök, légzésbénulás vagy fulladás lehet a halál oka.
Büdöskék, bársonyvirágok (Tagetes species)	<i>tiofén</i>	alacsony és magasabb rendű szervezetekre igen mérgező főleg UV fényben. Ezért inszekticidként való alkalmazásuk indokolttá vált.
Ciklámen (Cyclamen purpurascens)	<i>szaponin, glikozid</i>	Védett növény! A növényvel történő mérgezés ritka. Helyi bőrizgató, valamint gyomor-bélgyulladást idéz elő, hányás, hányinger, hasmenés kíséretével, valamint gyomor- és bélgörcsökkel.
Díszkankalin (Primula onconica)	<i>primulagenin-A,B., primin</i>	külsőleg bőrirritáló, gyulladáskeltő, lenyelve nyáladzást, nehézlégzést, vizelet visszatartás zavarát, hasmenést, gyomorgörcsöket okoz.
Dohány (Nicotina tabacum)	<i>nikotin</i>	a mérgezés gyorsan jelentkezik, égető érzés a torokban, szájbán, gyomorban, nyálfolyás, hányás, hasmenés és gyomorgörcsök kíséretében. Erős fejfájás, szédülés, izomgyengeség, látási és hallási zavarok, remegés társul a tünetekhez. A pupillák tágak, majd beszűkülnek, a szívritmus gyengül, később fokozódik, a vérnyomás nő, súlyos esetben rángógörcsök, eszméletvesztés, végül légzés, vagy szívbénulás miatt beáll a halál.
Ebszőlő csucsor Solanium dulcanara)	<i>szolanin, szolanomargin,</i>	főleg gyermekeknél észlelték. A tünetek néhány óra után jelentkeznek, hányinger, hányás, hasmenés, hasi fájdalom, tág pupillák, látási zavarok, fejfájás, láz, izgatottság, vagy kábultság, görcsök delírium, majd légszomj formájában. A mérgezés néha halálos lehet

		(légzésbénulás).
Fagyal (<i>Lugustrum vulgare</i>)	<i>glikozid</i>	gyomor-és bélgyulladást, valamint bénulást okoz.
Farkas boroszlán (<i>Daphne mesereum</i>)	<i>daphnin, hokkonin, mezerin</i>	a bőrön kis mennyiségben is gyulladást, hólyagképződést és fekélyt okoz. Lenyelve felmaródásokat, hányást, hasmenést, súlyos esetben eszméletvesztést. A halál oka légzésbénulás lehet.
Farkas kutyatej (<i>Euphorbia cyparissias</i>)	<i>euforbon</i>	a növény elfogyasztása száj, gyomor és bélgyulladást okoz. Hányás, hasmenés, szédülés, görcsök, szívpanaszok, pupillatágulat gyakori. Súlyos esetben ájulás következik be. Gyakori a vizelet véres elszíneződése.
Fehér akác (<i>Robinia pseudoacacia</i>)	<i>robin, phasin, akaciin</i>	hasi fájdalmak, szélgörcsök, nyugtalanság, izgatottság, görcsök, majd tompultság, bénulások léphetnek fel. A bőr, nyelv és a nyálkahártyák sárga színűek lehetnek.
Fehér fagyöngy (<i>Viscum album</i>)	<i>viszkotoxinok, kolin</i>	gyomor-bélgyulladást, hasmenést, görcsöket, szívritmuszavarokat, süllyedő vérnyomást, bradikardiát, szédülést, ájulást, esetleg bénulásokat okozhat.
Fehér földitök (<i>Bryonia alba</i>) [Gönye]	<i>brionin, kukurbitacin</i>	hányinger, hányás, heves kólikás fájdalmak, vizes-véres hasmenés, láz izgatottság, görcsök. Légzésbénulás a halál oka. Vemhes állatoknál vetélést okozhat.
Fehér zászpa (<i>Veratrum album</i>)	<i>protoverin, jervin, rubijervin</i>	egyike a legmérgezőbb növényeknek. Égető érzést okoz a szájban, torokban és a nyelőcsőben, hányás, hasmenés, görcsök jelentkezhetnek. Majd perifériás és központi idegrendszeri hatás (lásd: akonitin – sisakvirág), érzékelési zavarok, általános érzéketlenség. Nagy adagban

		a szív és légzőközpont bénulását okozza.
Fekete csucsor (<i>Solanum nigrum</i>)	<i>szolanin, szolanomargin</i>	a mérgezés tünetei megegyeznek az ebszőlő csucsor okozta tünetekkel.
Foltos bürök (<i>Conium maculatum</i>)	<i>koniin</i>	a tünetek már 20-30 perc után jelentkeznek. Ezek kezdetben gyomor-béltünetek (nyáladzás, hányinger, hányás, hasmenés, bélgörcsök). Majd általános izomgyengeség, szédülés, hallási és látási zavarok lépnek fel. Pár óra alatt aszcendáló bénulás jelentkezik. Végül a légzőizmok bénulása következtében áll be a halál.
Foltos kontyvirág (<i>Arum maculatum</i>)	<i>cianoglikozid</i>	izgatja a száj, a gyomor és a bélnyálkahártyát. Nyálfolyást, hányást, heves hasmenést, izzadást okoz. Vesekárosító hatása révén vérvizelést. Idegrendszeri tünetek: remegés, görcsök, az alsó végtagok bénulása.
Gyalogbodza (<i>Sambucus ebulus</i>)	<i>szambunigrin (Canoglikozid)</i>	hányinger lép fel, különösen gyermekeknél. Nagyobb adagban erős gyomorpanaszokat okozhat. Melegítésre a hatóanyag elbomlik.
Gyilkos csomorika (<i>Cicuta virosa</i>)	<i>cikutoxin</i>	a mérgezés kialakulása lassú folyamat és súlyos. 1-2 óra alatt jelentkezik. Égető érzés a szájban, torokban. Hányás, hasmenés. Szorongás, fokozott érzékenység, görcsrohamok (rángó és merev görcsök). A görcsök alatt légzéskihagyás, pupillatágulat, a vérnyomás emelkedése és véres, habos köpet jelentkezik. A végtagok hidegek, hideg verejtékezés lép fel. A görcsök néhány másodperctől, egy-két percig tartanak. A halál a görcsroham alatt áll be,

		fulladás következtében.
Gyűszűvirágok (Gyapjas és piros= Digitalis lanata, Digitalis purpurea)	<i>glikozidok, lanatozid C.</i>	a növényi részek elfogyasztása után 1-2 órával jelentkeznek, keserű szájíz, nyáladás, émelygés, hányás, ritkán görcsös hasmenés. Az idegrendszeri tünetek, szédülés, fejfájás, izomgyengeség és aluszékonyság formájában jelentkeznek. Pszichés zavarok is előfordulnak, zavartság, izgatottság, delírium, hallucináció. Jellegzetes a színlátás zavara (sárgás, piros, kék, zöld szín), kettős látás, pupillatágulat, hallászavarok. 5-6 óra után súlyos szív és keringési zavarok lépnek fel, gyér pulzus, szorongó érzés, majd gyors pulzus, szívbénulás.
Hóbogyó (Symphoricarpos rivularis)	<i>iridoidon (53 db. létezik)</i>	máj és veseelváltozásokat, központi idegrendszeri zavarokat, izomelváltozásokat, szív-érelváltozásokat okoz, fetotoxikus hatással rendelkezik, valamint posztimplantációs elhalást okozhat.
Kapotnyak (Asarum europaeum)	<i>azaron</i>	a szájban, nyelven égető érzést okoz, majd hányás, hasmenés jelentkezik. Izgatja a légutakat, a bőrön kiütéseket okoz. Súlyos hatása vesegyulladásban nyilvánul meg.
Kecskerágó (Euonymus europaeus)	<i>evonozid, evonin</i>	émelygés, göcsökkel járó hasmenés, hányás. Súlyosabb esetekben véres, vizes hasmenés. Pár óra elteltével keringési zavarok, rángógörcsök, ájulás, elhúzódó mérgezésnél máj- és vesekárosodás figyelhető meg. A halál oka szívbénulás lehet.
Kerti lobélia (Lobelia)	<i>lobelin</i>	légzést javító, asztmaellenes

erinus)		gyógyszerek komponense. Dohányzók elvonókúrájánál is használják.
Kerti mák (Papaver omniferum)	<i>morfin, kodein, papaverin, tebain, narceiu- nikotin</i>	kezdetben eufória, kipirult bőr, mozgáskényszer. Jellemző az „orrviszketés”. A száj száraz, szomjúság jelentkezik. Súlyosabb esetben fáradtság, kábultság, aluszékonyság, a vérnyomás és pulzusszám csökken, a pupilla összeszűkül. Végül eszméletlenség, kóma alakul ki. A testhőmérséklet süllyed, a bőr verejtékes. A halál légzésbénulás következtében áll be.
Kerti ruta (Ruta graveolens)	<i>rutin, bergapten</i>	a növényi részek elfogyasztása gyomor és bélgyulladást okoz, amely hányingerrel, hányással, hasmenéssel és kólikás görcsökkal jár. Felszívódva károsítja a vesét (vérvizelés), terheseknél vetélést okozhat. Súlyos esetben kóma alakulhat ki.
Keszeg, vagy mérgező saláta (Lactuca virosa)	<i>laktukaprin, laktucin</i>	émelygés, szédülés, fülzúgás, szapora pulzus, tág pupilla. Látási zavartok, izgalmi, majd bódult állapot, aluszékonyság. Súlyos esetben bénulás.
Klivia (Clivia minuta)	<i>likorin, gallantamin</i>	a gallantamin kolineszteráz bénító. A növény által okozott tünetek: aluszékonyság, izommerevség, mellkasi fájdalom, nehézlégzés.
Konkoly (Agrostemma githago)	<i>ghitagosid (5-7%), agrosztemma sav (szaponin)</i>	heveny mérgezés esetén az egész gyomor-bélrendszerre kiterjedő gyulladás, nyálfolyás, hányás, hasmenés jelentkezik. Később fejfájás, szédülés, nehézlégzés, görcsök és szapora pulzus. Súlyos esetben keringési elégtelenség, kóma és halál, a légzésbénulás miatt.
Közönséges farkasalma	<i>farkasalmasav</i>	hányás, hasmenés, gyomor-

(Aristolochia clematitis)		bélnyálkahártya gyulladás, vizeleti inger, görcsök, keringési zavarok, alacsony vérnyomás, vese- és májgyulladás. A halál oka légzésbénulás lehet.
Kroton (Codiaeum variegatum)	<i>forbol-észterek (Diterpén)</i>	drasztikus hashajtó, gyomor-bélnyálkahártya irritáló. Fájdalmas, hosszantartó hasmenést okoz, és súlyosan károsítja az emésztőrendszert. Rákkeltő.
Kutyabenge (Frangula alnus)	<i>antra-glikozid</i>	erős hánytató, valamint nagyon erős hashajtóhatással rendelkezik. A mérgezések száma alacsony.
Leander (Nerium oleander)	<i>neriin, oleandrin</i>	száj, torok érzéketlenség, émelygés, hányás, később fejfájás, szédülés, mellkasi szorítás, órákig tartó hasmenés alakulhat ki. Súlyos esetben szív- és keringési zavarok, izomgyengeség, zavartság, majd tetánias görcsök. Magas láz, majd szívbénulás miatt beáll a halál.
Lila akác (Wisteria sinensis)	<i>lektinek</i>	gyomor- és bélgyulladás következtében hányás, hasmenés, hasi görcsök. Általános nikotin-szerű mérgezést okozhat.
Loncok (Lonicera Sp.)	<i>iridoidok</i> (53 anyag tartozik e csoportba)	károsítja a központi idegrendszert (görcsök, bénulások) és a szívérrendszert is. Fetotoxikus hatással rendelkezik, posztimplantációs mortalitást okozhat. Rákkeltő (RTECS criteria)
Madárbirs (Cotoneaster horisonthalis)	<i>cianoglikozid</i>	izgatja a gyomor- és bélrendszer nyálkahártyáját, nyálfolyást, heves hasmenést és erős izzadást okoz. Károsítja az idegrendszert, remegés, görcsök, valamint az alsó végtagok bénulását okozva.
Májusi gyöngyvirág	<i>konvallamarin,</i>	enyhe esetekben, a mérgezés

(Convallaria majalis)	<i>konvallatoxin, szaponin</i>	béltünetekben nyilvánul meg, hányással, hasmenéssel. Súlyos esetekben szédülés, fejfájás, zavartság, aluszékonyság és görcsök lépnek fel. A pulzus kezdetben lassú, majd gyorsá válik. A halál oka szívbénulás.
Mandula Amygdalus communis)	<i>amigdalín</i>	hatását, mint sejtméreg fejti ki, vagyis kis adagban is véglegesen bénítja a sejtlégzés legfontosabb enzimjeit. Ez általános oxigénhiányt okoz a szövetekben, és fulladásos halál következhet be. Főleg gyermekeknél figyelték meg 5-10 mg (keserű mandula) elfogyasztása után. Könnyű mérgezés esetén hányás, később fejfájás, szédülés, nyugtalanság, légszomj, mellkasi szorítás, látászavarok és bőrpír jelentkezik. Súlyos esetekben rángógörcsök lépnek fel, majd eszméletvesztés. A pupilla tág, a bőrön élénkpiros foltok jelennek meg. A halál oka a légzésbénulás.
Maszlag fajok (Datura sp.) Csattanó maszlag (D.Stramonium)	<i>hioszciamin→atropinná alakul, szkopolamin</i>	magjainak elfogyasztása dühöngést válthat ki. A levelek zavartságot, érzéksalódást, bódultságot, aluszékonyságot idéznek elő. Gyakran kevert formában jelennek meg a tünetek, arcpír, szájszárazság, érzéksalódások. Súlyos esetben kóma.
Medvetalp (Heracleum sphondylium)	<i>bergapten</i>	bőr és nyálkahártya izgató, fényérzékenyítő.
Méreggyílok (Vincetoxicum hirudinaria)	<i>vincetoxin</i>	néhány óra elteltével émelygés, hányás, gyomor-és bélnyálkahártya gyulladás, hasmenés. Vese- és hólyaggyulladás is

		kialakulhat, gyakori fájdalmas vizeléssel, véres vizelettel. A központi idegrendszert bénítja, bágyadtságot, szívritmuszavarokat idéz elő. A halál légzésbénulás miatt következik be.
Mérges ádáz (Aethusa cynapium)	<i>cinapin, koniin</i>	hasi panaszok, puffadás, hányás, szédülés, bódultság, izgatottság, görcsök, légszomj. Halállal végződő eset is ismeretes, légzésbénulás következtében.
Mételykóró (Oenanthe aquatica)	<i>oenanthotoxin</i>	a növényvel történő mérgezés ritka. Mérgezés esetén heves gyomor- és bélgörcsöket, nehézlégzést, hányingert, hányást és hasmenés okozhat.
Mikulásvirág (Euphorbia pulcherrima)	<i>euforbon</i>	megegyeznek a farkas kutyatejével.
Mocsári zsurló (Equisetum palustre)	<i>koniin, palusztrin palusztridin</i>	idegrendszeri tünetek, fokozott ingerlékenység, fibrilláris izomrángások, arcizomrángás, érzékszervi zavarok. Vese és májkárosodás is előfordulhat.
Nadragulya (Atropa belladonna)	<i>hioszciamin 85-95% → atropin, szkopolamin, belladonin</i>	torok és szájszárazságot, szomjúság, rekedtség, nyelési nehézség, afonia. Száraz vörös bőr, a pupillák tágak, fényérzékenység, szédülés, szapora pulzus, magas láz. Súlyos esetben mozgáskényszer, nevető-síró rohamok, hallucináció, örvongási roham, görcsök. A kórkép az „atropin részegség”. A halál oka rendszerint légzés és szívbénulás. A klinikai kép ijesztő, a prognózis általában jobb.
Nagy csalán (Urtica dioica)	<i>hisztamin, acetilkolin</i>	a bőrön kontakt méreganyag tartalma miatt ekcéma-szerű bőrpírt, ritkább esetben fekélyes, rosszul gyógyuló sebeket okoz.

Nagy ezerjófű (Dictamnus albus)	<i>kumarinok, furokumarinok, piranokumarinok</i>	központi idegrendszeri depressziót, máj- és veseelváltozásokat, valamint a vérárvadás zavarát okozza.
Nyugati tuja (Thuja occidentalis)	<i>izotujon, tujon</i>	gyomorpanaszok, hányinger, hányás, hasmenés, vesefájdalom, vérvezelés. Alhasi vérbőség által okozott vetelés is előfordulhat. Az idegrendszer károsodása miatt, mozgás-, látás- és tudatzavar, fejfájás, pupillatágulás, epileptikus görcsök. Súlyos mérgezésben szívritmus zavarok, máj- és vesekárosodás.
Odvas keltike (Corydalis cava)	<i>koridalin, bulbokapnin (alkaloid)</i>	Védett növény! Mérgezés ritkán történik e növényvel. Központi idegrendszer bénító lehet.
Orbánfű (Hypericum perforatum)	<i>hipericin</i>	bőrrel érintkezve a fénynek kitett felületeken gyulladást okoz.
Orvosi angyalgyökér (Angelica archangelica)	<i>cikutoxin, sporalen, imperatorin, bergapten=furokumarinok</i>	A DNS szintézist károsító hatása miatt rizikófaktoros drog. Fotószenzibilizáló hatással rendelkezik.
Őszi kikerics (Colchicum autumnale)	<i>kolchicin, demekolcin</i>	pár óra lappangás után (2-5 óra) lépnek fel a mérgezés tünetei. Ezek kezdetben: égető érzés a szájban, nyelőcsőben, szomjúság, szájszárazság, hányinger, hasmenés, bélgörcsök, vizes és véres hasmenés. A nagy vízvesztés, valamint a vérnyomás csökkenés miatt sokkos állapot alakulhat ki. Elhúzódó mérgezés esetén vesetünetek jelentkezhetnek. Súlyos esetben akcendáló bénulás és fokozódó légszomj. A halál a mérgezés 2-3-ik napján áll be, keringési és légzéselégtelenség miatt.
Paszternák (Pastinaca sativa)	<i>bergapten</i>	külsőleg, érintésre fényérzékenységet okoz. A növény által okozott mérgezés ritkán fordul elő.

		Fokozott pajzsmirigyműködést okozhat.
Páternoszterborsó (Ambrus precatorius)	<i>abrin=toxalbumin</i>	súlyos gyomor és bél elváltozásokat okoz, irritálja a garatot, nyelőcsövet és a gyomrot. A tünetek megegyeznek a lúgok által okozott mérgezések tüneteivel.
Pirítógyökér (Tamus communis)	<i>Ca-oxalát</i>	főleg veseelváltozást okoz a Ca-oxalát tartalma miatt (tubulus léziók)
Pirosló hunyor (Helleborus purpurascens)	<i>helleborin, helleborein (digitáliszhoz hasonló anyagok)</i>	a gyomor-bélrendszer gyulladását, hányingert, hányást, szomjúságot, száj és nyelőcső égető érzését okozza. Szapora, majd lassuló szív működést, gyengeséget és fülzúgást idéz elő. Tág pupillák, szívritmuszavar, majd eszméletvesztés következhet be. A halál oka légzés- és szívbénulás.
Pukkanó dudafürt (Colutea arborescens)	<i>lektin (toxikus fehérje)</i>	súlyos gyomor-és bélgyulladást, hasi görcsöket, hasmenést okoz (mérgezés ritkán történik e növényvel). Nehézlégzés, álmoság előfordulhat.
Ricinus (Ricinus communis)	<i>ricin, ricinin</i>	a növény által okozott tünetek 2-24 óra lappangás után lépnek fel. A szájban, torokban égető érzés, émelygés, hányás, hasgörcsök, bélgörcsök, hasmenés jelentkezhet. Erős gyomortáji fájdalom, midriázis, láz, heveny máj- és veseelégtelenség (sárgaság, vérvizelés, oliguria). A halál oka légzési, vagy szívelégtelenség.
Sárga és fehér nárcisz (Narcissus pseudonarcissus, Narcissus poeticus)	<i>likozin, galantamin</i>	nehézlégzést, hányingert, hányást, konvulziót, gyomor- és bélgyulladást okoznak. Antikolinészteráz hatással rendelkeznek.
Sárga fagyöngy –Fakin	<i>viszkotoxinok</i>	gyomor- és bélgyulladás,

(Loranthus europaeus)		hasmenés, görcsök, szívritmuszavarok, süllyedő vérnyomás, bradikardia, szédülés, fejfájás, eszméletvesztés, esetleg bénulások.
Sártők (Colocynthis vulgaris)	<i>kolocintin, kolocintidin, citrullol, kvercetin</i>	erélyes hashajtó, izgatja a gyomor- bélnyálkahártyát, ezért hányingert, hányást és hosszantartó fájdalommal járó hasmenést okoz.
Sisakvirág (Aconitum sp.)	<i>akonitin</i>	a növény minden része akonitint tartalmaz. Az akonitin egyike a legerősebb mérgező anyagoknak. Mérgezés esetén 10-20 perc elteltével égető, bizsergő érzés lép fel a szájban, nyelven, garatban, nyelöcsőben, majd az egész testfelületre áttér. Ehhez émelygés, hányás, görcsökkel járó hasmenés társul. Rángógörcsök léphetnek fel, látás és hallászavar, hipotónia, lefelé haladó érzéstelenedés és bénulás alakulhat ki.
Szarkaláb (Delphinium consolida)	<i>alkaloid</i>	a növényvel történő mérgezés nagyon ritka. Központi idegrendszer bénító hatással rendelkezik.
Szobai fikus (Ficus elastica)	<i>ficin</i>	károsítja a vesét és a húgyutakat, ugyanakkor fokozott vizelést okoz a vese koncentráció képességének csökkentésével.
Szömörce (Rhus species)	<i>urushiol</i>	külsőleg a növény súlyos bőrléziókat okoz (bőrpír, hólyagos elváltozások, ulcerációk).
Tavaszi hérics (Adonis vernalis)	<i>cimarin, adonitoxin</i>	emésztőrendszeri zavarok, heves hányás, hasmenés, majd vesegyulladás, fájdalmas vizelés, májlézió, lázas állapot. Súlyos mérgezésben szívritmuszavar, nehézlégzés, tág pupillák, izgatottság.
Tiszafa (Taxus baccata)	<i>taxin, taxakatin</i>	a tünetek gyorsan kifejlődnek

		izgatottság, hányás, hasmenés, vérvezelés formájában. Az idegrendszeri tünetek görcsokban, izomrángásokban, nehézlégzésben nyilvánulnak meg. Keringési és légzési zavarok is kialakulhatnak, eszméletvesztés, kóma. A halál oka légzésbénulás.
Tűztövis (Pyracantha coccinea)	<i>ugyanaz, mint a babérmeggyénél</i>	Ugyanazok a tünetek, mint a babérmeggyénél!
Vadgesztenye (Aesculus hippocastanum)	<i>eszcin, cianogénglikozid, eszkulin (kumarin származék)</i>	helyi izgató, gyomor-bélgyulladást okozhat és hemolizáló.

VI. Teákban és teakeverékekben található növények, hatóanyagai és felhasználásukra vonatkozó adatok

Növény magyar neve	Növény latin neve	Drog	Hatóanyag	Felhasználás
Ánizs	Pimpinella anisum	Anisi (vulgaris) fructus	2-5% (80-90% anetoltartalmú) illóolaj, 10-30% zsírosolaj, kolin, 20% fehérje, cukor	szélhajtó, köptető, felfúvódást oszlató
Apróbojtorján	Agrimonia eupatoria	Agrimoniae herba	glikozidaszerű keserűanyag, 12% kavasav, kevés illóolaj, cserzőanyag, különféle savak	légzőszervi, gyomor-, epe-, máj- és vesebántalmak, továbbá gyomor- és bélhurut ellen használják (tea). Külsőleg toroköblítőnek, kelések és gyulladások borogatására.
Aranyvessző	Solidago virga aurea	Solidaginis herba	szaponiniek→immunstimuláns, flavonoid, leiokarpozid, cseranyag, rutin, keserűanyag, nikotinsav	vesegyógyszer→vesekő, hólyagkő, vesebetegségben és hólyaghurutban szenvedőknek izzasztó és vizelethajtó, cukorbeteg és asztma ellen, reumás bántalmak esetén
Bab	Phaseolus vulgaris	Phaseoli legumen Phaseoli semen	<u>legumen</u> : trigonellin, kolin, aszparagin, izovaleriansav, aminosavak, kavasav, cellulóz, kálium, foszfor, C-vitamin, kevés kéksav <u>semen</u> : 50% keményítő, gumi, dextrin, stb.	a <u>legumen</u> teája vércukorcsökkentő, vérnyomáscsökkentő, szív működést serkentő, vese- és hólyagbántalmak esetén alkalmazott vizelethajtó hatású a <u>bablisztet</u> bakteriológiai táptalajként is alkalmazzák a külföldi származású agar-agar (tengerparti moszat) növényi nyálka pótlására
Bazsalikom	Ocimum basilicum	Basilici herba	0,02-0,05% illóolaj, 5% cseranyag, glikozida, szaponin, keserűanyag.	gyomor- és bélhurut ellen; köhögéscsillapító és idegerősítő; torokgyulladásban, mint öblögető
Benedekfű	Cnicus benedictus	Cardui benedicti herba	knicin glikozidikus keserűanyag, sok nyálka, 8% cseranyag, gyanta, illóolaj, nikotinsav	epe-, máj-, gyomor-, és bélbajokban, emésztési zavarokban; étvágygerjesztő, (nagy adagja hánytató)
Bojtorján	Arctium lappa(Nagy) Arctium minus(Kis) Arctium tomentosum (Pókhálós bojtorján)	Bardanae radix Bardanae folium Bardanae semen	<u>radix</u> : kevés illóolaj, cseranyag, gyanta, szterinek, 20-50% inulin, nyálka, zsír, cukor, szerves savak, keserűanyag <u>folium</u> : nyálka, cseranyag, inulin, nyomokban illóolaj <u>semen</u> : arktínglikozida, 15-20% zsírosolaj, glikozidikus keserűanyag, sárga festék, gyanta, viasz	<u>radix/főzete</u> : vizelethajtó, izzasztó, epe- és vesekőoldó, vértisztító, epehajtó. Bőrbajok (ekcéma, sömör, ótvar) ellen hatásos; torokgyulladás ellen gargalizálóként <u>folium</u> : epeműködést serkentő, vizelethajtó, vértisztító <u>semen</u> : epe- és vesebántalmakban
Boróka	Juniperus communis	Juniperus fructus /bacca	1% illóolaj, 30% invertcukor, juniperínglikozida, flavonglikozida, 10% gyanta, cseranyag, gumi, viasz, pektin, C-vitamin (a friss bogyóban), szabinén, tujon.	vizelethajtó (vesebajokban vigyázat!), szélhajtó, étvágyjavító és emésztést serkentő, vese- és epekőoldó, alkotórésze a húgyúti fertőtlenítő teakeverékeknek

Borostyán	Hedera helix	Hederae herba (Ifözete vonható ki)	szaponinek gyanta hederin organikus savak	máj- és epekőbántalomban, idült hurut, angolkór.
Borsmenta	Mentha piperita	Menthae piperitae foliumoleum	1,5-2% illóolaj (50-60%mentol), 5-10% csersav, növényi keserű, terpének, nikotinsav, kávésav, klorogénsav	étvágygerjesztő, szélhajtó, epeműködést serkentő (mentol), idegnyugtató, görcsoldó, menstruációs zavarok, emésztőcsatorna, húgyutak fertőtlenítése, gyomor- és bélhurut esetén.
Citromfű	Melissa officinalis	Melissae folium Melissae herba	0,02-0,03% illóolaj, cseranyag, keserűanyag, nyálka, kávésav	idegerősítő, nyugtató, görcsoldó, szélhajtó, emésztést serkentő
Csalán	Urtica dioica	Urticae folium /herba Urticae radix	<u>folium</u> : glikozidák, cseranyag, egy gyantaszerű anyag (csalánméreg), hangyasav, ecetsav, hisztamin, B- és C-vitamin, viasz, cukor, klorofill, szerves savak, sárga színanyag, glükokinin (vércukorszint csökkentő), ásványi sók <u>radix</u> : cseranyagot, hamujában 10% meszet tartalmaz	<u>levél</u> →vér-, és vesetisztító (vesehomok), reuma, köszvény, cukorbetegség, hajhullás ellen; hólyaghurut, vizelethajtó, gyomor- és bélhurutban, magas vérnyomás esetén <u>radix főzetét</u> bélhurut ellen, hajhullás és korpásodás ellen
Csipkerózsa	Rosa canina	Cynosbati pseudofructus (csipkebogyó=Cynosbati fructus cum seminibus; Csipkehús=Cynosbati fructus sine seminibus)	0,5-1% C-vitamin, 10-20% cukor, 10% pektin 3% alma- és citromsav, vas, Mg, mész, illó- és zsírosolaj, cseranyag, A-, B-, K- és P-vitamin	Vese- és hólyagbántalmakban szenvedőknek vizelethajtó; emésztést javító, erősítő hatású, hólyaghurutban vér- és fehérjevizelés esetén ajánlott.
Diófa	Juglans regia	Juglandis folium Juglandis nucis dissepimentum (a termé külső, húsos burka =diókopács) Juglandis nucis pericarpium (a termésben lévő kemény hártás képződmény ="közfal")	<u>folium</u> : 5% csersav, galluszsav, ellagsav, inozit, kevés illóolaj, juglon keserűanyag, juglandin-alkaloida, színanyag, kevés C-vitamin <u>diókopács</u> : hidrojuglonglikozida, juglon-aglukon, csersav (az éretlen zöldben több), C-vitamin	<u>folium/teája</u> : gyomor-bélhurut, magas vérnyomás, bélféreg ellen, vértisztítónak, étvágyjavító a <u>folium forrázata</u> : külsőleg bőrkütiések, kelések, fagyások borogatására, aranyérbántalmakban ülőfürdőként, torokgyulladás ellen gargalizálóként; borogató szemgyulladás és hályog esetén <u>diókopács főzete</u> : belsőleg izzadás, gyomor- és bélhurut, étvágytalanság ellen

Édes kömény	Foeniculum officinale	Foeniculi fructus Foeniculi oleum	2-6% illóolaj (50-60%anetoltartalmú), 15% zsíros olaj, keményítő, cukor.	Csecsemők és felnőttek hasfájását, felfúvódását gátló, nyálkaoldó, görcsoldó köhögéscsillapító; vértisztító teákhoz adják; szélhajtó és gyomorerősítő; előnyös ital, szoptató anyáknak.
Édesgyökér	Glycyrrhiza glabra	Liquiritiae radix	glicirrhizin (cukornál 100x édesebb), cukrok, keményítő, nyálka, keserűanyag, aszparagin, illóolaj, cseranyag, zsír, gyanta, glikozida	légzőszervi megbetegedésekben, hólyag- és vesebajokban, gyomorfekélyben szenvedőknek
Erdei mályva	Malva sylvestris	Malva silvestris flos	nyálka, malvin antocián glikozida, cseranyag	forrázata torokgyulladás elleni öblögetőszer
Ezerjófű	Centaurium umbellatum	Centaurii herba	3% eritaurin keserű glikozida, gyanta, viasz, illóolaj, nikotinsav, oleanolsav	gyomorbadokban, étvágytalanság ellen, bélzavarokban, vértisztításra, sárgaság esetén, vesebajokban; gyomorsavhiány leküzdésére
Fehér akác	Robinia pseudoacacia	Robiniae/Acaciae flos	robinin- és akaciinglikozida, robigenin-kámfor, kevés illóolaj, heliotropin, linalool, többféle aromás anyag, robin, phasin, akaciin.	teája köhögéscsillapító, enyhe hashajtó, a túlzott gyomorsavégést megakadályozó hatású, teakeverékekben ízjavítóul is használják
Fehér fagyöngy	Viscum album	Visci frons Visci stipes	kolin, acetilkolin, propionilkolin, viszkotoxin protein, savanyú szaponin, gyantaalkohol, mannit, cukor, innozt, keményítő, zsírsav, cerilalkohol, oxidáz enzim, csak a bogyóban viszcín:ragadós, lágy gyanta	vérnyomáscsökkentő, görcsoldó, belső (tüdő-, gyomor-, méh-, bél-) vérzéseket megszüntető, szív működést serkentő
Fehér mályva Orvosi ziliz	Althaea officinalis	Althaeae folium Althaeae radix	<u>folium</u> : nyálka, illóolaj <u>radix</u> : 30% nyálka, 30-40% keményítő, 2% aszparagin, 7% foszfátban gazdag anyag, 1% zsírosolaj, 5-10% cukor, 10% pektin, 2% cseranyag, lecitin	<u>folium</u> : légzőszervek hurutos megbetegedéseiben
Fehér üröm	Artemisia absinthium	Absinthii folium //Absinthii herba//	abszinthium, abszintin (bódító anyag), 0,2-1% illóolaj, gyanta, cseranyag, terpének, tujilalkohol, borostyánkősav, C- és B6-vitamin	étvágygerjesztő, vérnyomást emelő gyenge vizelethajtó, bélféregűző
Fekete nyárfa	Populus nigra	Populi gemma	illóolaj, gyanta, szaponin, glikozida, savak	teája nyálkaoldó és vizelethajtó hatású
Fekete ribizli	Ribes nigrum	Ribes nigri folium	rutin, cseranyag, C-vit, illóolaj (kevés), vizelethajtó anyag	szívbadokban, mint vizelethajtó; hólyagbántalmakban használatos

Feketebodza	Sambucus nigra	Sambuci flos Sambuci fructus v. bacca Sambuci folium	<u>flos</u> : izzasztó glikozida, rutin, illóolaj→quercetin, nyálka, cukor, gyanta, cseranyag, kolin, emulzinenzim, szambunigrin kéksavglikozida <u>fructus</u> : gyümölcssavak, C-, C2-(I), és A- vitamin, cukor, 3% cseranyag, (illóolaj), antociánfesték <u>folium</u> : cseranyag, gyanta, szambucin-alkaloida, szambunigrin kéksav, A provitamin	a <u>flos</u> teája meghűlésnél izzasztó, vizelethajtó, köhögéscsillapítóvértisztító, enyhe hashajtó <u>fructus</u> : hurut ellen izzasztó, enyhe hashajtó és vizelethajtó <u>folium</u> tea: reumás bántalmak ellen, vizelethajtó, izzasztó, lázcsillapító
Festőmályva /Fekete mályvarózsa	Althaea rosea var. Atropurpurea (althaea rosea var. nigra)	Malvae arboreae flos	antocián festékanyag, nyálka, keményítő, cseranyag	<u>Forrázata</u> nyálkás bevonó köhögés és rekedtség ellen, a húgyutak és a bélcsatorna hurutos megbetegedései esetén. <u>Külsőleg</u> : kelések és gyulladások borogatására használják <u>Színező</u> →gyógyszerek, szörpök, likőrök
Francia levendula Angol levendula (→kisebb illóolajtartalmú)	Lavandula officinalis Lavandula intermedia	Lavandulae flos	1% illóolaj, csersav, keserűanyag	teája idegnyugtató, görcsoldó és étvágyjavító hatású
Fűzfa	Salix alba	Salicis folium Salicis cortex	<u>cortex</u> →0,6% szalicin, és más glikozidák, 5-10% katechin csersav, gyanta, oxalát, enzimek	<u>főzete</u> : belső vérzések, bélhurut, reuma, ízületi bántalmak, gyomorhurut, hólyaggyulladás és láz ellen <u>külsőleg</u> : fagyott testrészek, és aranyeres bántalmak kezelésére szolgál
Galagonya	Crataegus oxyacantha	Crataegi summitas Crataegi fructus	<u>summitas</u> : kratégusz-szaponin, kratéguszlakton, szitoszterin, adenozin, kolin, acetilkolin, guanin, hiperoxid flavon, kvercetin, aminok, vitexinramnozid, glikozida, 0,15% illóolaj <u>fructus</u> : kratéguszsav, kvercetin, cseranyag, szaponin, nyálka, zsírosolaj, B- és C-vitamin, flavonok, kolin, sárga színanyag, szívre ható anyag	Szíverősítő és nyugtató; ütőér-elmeszesedésben ajánlott.
Gyapjas gyöngyajakfű	Leonurus lanatus	Leonuri lanati herba	keserűanyag, 10% cseranyag, kevés illóolaj, gyanta	vizelethajtó és reuma elleni teák alkotórészeként alkalmazzák
Gyermekláncfű	Taraxacum officinale	Taraxaci radix Taraxaci folium	Drogok: inulin, tarakszacin, keserűanyag, kaucsuk, viasz, cukor, zsír, cseranyag, nyálka <u>gyökér</u> →tavasszal 1-2%, ősszel 40% inulin <u>virágok, levelek</u> →B2- és C-vitamin	epe-, májbántalmakban értisztító, gyomorjavító, vizelet- és hashajtó

Hibiszkusz	Hibiscum sabdariffa	Hibisci flos	C-vitamin, hibiszkuszsav (15-28%)→oxálsav, almasav, citromsav, borkósav, nagy mennyiségű viszkózus poliszacharid	<u>szárított szírom (flos)</u> → lázcsillapító, flegmázó hatású <u>forrása</u> →összehúzó, fertőtlenítő→sebek tisztítására, meghűlés kezelésére <u>húsos, savanykás ízű csészéből</u> → ételfestéket, zselét, lekvárt, bort és teát készítenek
Izsóp	Hyssopus officinalis	Hyssopi herba	illóolaj, glikozida, cseranyag, keserűanyag, festék, gyanta, cukor	köhögéscsillapító, izzadást gátló, étvágyjavító, vérnyomásemelő, asztmás és hörghurutos bántalmakat szüntető; fűszernövény
Kálmos	Acorus calamus	Calami rhizoma	1-3% illóolaj, nyálka, cseranyag, keményítő, keserű glikozida	étvágygerjesztő, emésztést serkentő, vértisztító és erősítő hatású teakeverékek alkotórésze
Kecskeruta	Galagea officinalis	Galegae herba	gealegin-alkaloida, galuteolin flavon-glikozida, keserűanyag, cseranyag, szaponin, szacharóz, zsírsolaj	cukorban, szoptató anyáknál a tej kiválasztást segíti
Kék búzavirág	Centaurea cyanus	Cyani flos	centaurin (knicin) keserűanyag, cichoriinglikozida, antociánfesték, cseranyag, ásványi sók	<u>Forrázatát</u> külsőleg szemgyulladás borogatására és toroköblítőül használják. A drogot étvágyjavító, görcsoldó és erősítő teakeverékekhez adják.
Kék iringó	Eryngium planum	Eryngii folium	szaponin, alkaloida, illóolaj	Szamárhurut, bronchitis ellen, szívnyugtató
Kereklevelű mályva	Malva neglecta	Malvae folium	nyálka, cseranyag	<u>forrása</u> belsőleg köhögés ellen toroköblítésre és bélhurutban bevonószerként; <u>külsőleg</u> lágyító borogatásra
Kerti kakukkfű	Thymus vulgaris	Thymi vulgaris herba	1-2% (timoltartalmú) illóolaj, cseranyag, keserűanyag, szaponin, gyanta <u>illóolaj tartalma</u> : 20-50% timol (kakukkfűkámfor), karvakrol, 15% p-cimol, kevés pinen, mentén, 15% borneol, 15% linalool és cineol	köhögés, légzőszervi megbetegedések csillapítására; pajzsmirigytúltengés ellen
Keskenylevelű kasvirág Lángvörös kasvirág	Echinacea angustifolia Echinacea purpurea Echinacea pallida	Echinaceae angustifoliae /purpureae /pallidae herba Echinaceae angustifoliae /purpureae /pallidae radix	<u>kávésavszármazékok</u> →cirkóriásav (bíbor kasvirágban) 0,3-0,4%; <u>alkilamidok</u> /herba+radix/ (a keskenylevelű kasvirágban és a pallidában)→ echinakozid 1%; <u>poliszacharidok</u> /herba/; <u>illóolajok</u> →humulén, kariofillén, kariofillén-epoxid ↓ E. purpurea→radix: 0,2%, virágzó hajtás 0,1-0,6% E. angustifolia→radix+herba: 0,1% E. pallida→radix: 0,2-2%	<u>Belsőleg</u> : Szervezet ellenállóképességének fokozása, (mentol), vírusfertőzés és akut vagy krónikus gyulladások esetén. A friss növényből nyert présnedvet (gyenge hőkezelés után) grippe ellen adják, járványok idején, megelőzésre. <u>Külsőleg</u> : nehezen gyógyuló sebek, fekélyek, gyulladt nyálkahártya kezelésére összeállított készítmények alkotórésze.
Komló	Humulus lupulus	Humuli lupuli strobulus	illóolaj, keserűanyag, gyanta, aszparagin, cseranyag, enzimek	<u>tea</u> idegnyugtató, enyhe altató hatású; sörkészítési alapanyag
Koriander	Coriandrum sativum	Coriandri fructus	1% illóolaj, 15% zsírsolaj, cukor, fehérje, C-vitamin	szélhajtó, emésztésjavító, vértisztító teakeverékekhez adják

Körömvirág	Calendula officinalis	Calendulae flos cum calycibus (fészkes virágzatok) Calendulae flos sine calycibus (nyelvs virágok)	karotin, glikozida, keserűanyag, kevés illóolaj és színanyag	Forrázatát gyomor és bélfekély ellen; külsőleg nehezen gyógyuló sebek, fekélyek borogatására használják.
Közönséges cickafark	Achillea millefolium	Millefolii flos Millefolii herba Millefolii folium Achillea millefolium /Achilleae herba/	kék színű azulén, 0,1-0,5% illóolaj, achillein glukoalkaloid, keserűanyag, cseranyag, konitsav, aszparagin, glikozida, zsírosolaj, gyanta, szénhidrát, stb.	gőrcsoldó, étvágyserkentő, fokozza az epe- és gyomornedv kiválasztását; klímax, aranyér, belső vérzések estében enyhe hashajtó
Közönséges nyírfa	Betula pendula	Betulae folium	glikozidák, szaponin, cukor, cseranyag, keserűanyag, gyanta	Teája vese és hólyagbántalmak ellen, valamint vizelethajtóul szolgál.
Kukorica	Zea mays	Maydis stigma	2-3% szaponin, barna és sárga színanyag, 4-5% cseranyag, 2% gyanta, 0,14% (karvakrolt tartalmazó) illóolaj, 2% zsírosolaj, pentozán, egy alkaloida, egy keserű glikozida	húgyutak bántalmai, vesekő és hólyaghomok esetén, cukorbetegség ellen: keményítő púdere, hintőporok alkotórésze és pilula-kötőanyag kukoricacsíra: zsírosolaj → étkezés, ipar
Kutyabenge	Frangula alnus	Frangulae cortex	anthraglikozidák, antrakinon, flavonoid, csersav, cukor, kizofánsav, frangulin ↓ emodin glikozida (állás közben keletk.)	Hashajtó (bél tisztító, soványító); fűregőző.
Lándzsás útifű Nagy útifű	Plantago lanceolata Plantago maior	Plantaginis lanceolatae folium	nyálka, C-vit., 6% cseranyag, citromsav, invertáz- és emulzinenzimek, aukubin (rinantin) glikozida, planteóz triszacharid (galaktóz, fruktóz, glukóz), 18% proteinanyag, 1-2% zsír	májbeteg, hasmenés, gyomorégés, köhögés ellen, vértisztító, külsőleg, borogatószer
Len	Linum usitatissimum	Lini semen	30-40% zsírosolaj, 20% fehérje, lecitin, keserű anyag, kéksavglikozida, a maghéjban nyálka	bél-, gyomorhurut, cukorbeteg
Lestyán	Levisticum officinale	Levistici radix Levistici folium	angelikasav, mézga, invertcukor, illóolaj, szerves savak	vízajtó, légutak megbetegedése esetén
Libapimpó	Potentilla anserina	Anserinae herba	2-10% ellagcsersav, gőrcsoldóanyag, szívverhető anyag, kvercitrin flavon	gyomorgörcs, hasmenés megszüntetésére, bélhurut, epebeteg, szívizom, epilepszia ellen.
Macskagyökér	Valeriana officinalis	Valerianae radix	0,1-1% (valerianasav-tartalmú), illóolaj, alkaloida, szerves savak, cukor, keményítő, csersav, gyanta	idegcsillapító, nyugtató, enyhe altató

Madárkeserűfű/ Porcsinfű	Polygonum aviculare	Polygoni herba	1,2% vízben nem oldódó kvasav, 0,24% vízben oldódó kvasav, 3,5% cseranyag, C-vitamin, gyanta, viasz, zsír, cukor, nyálka, nyomokban illóolaj, antrakinon-származék, kvercetin, glikozida	Teáját vese- és hólyagbántalmak, bélhurut, légcsőhurut ellen használják.
Majoránna	Origanum majoranna Majoranna hortenzis	Majorannae herba	1% illóolaj, keserűanyag, 10% csersav, gyanta	köhögés, gyomorgörcs, hasmenés megszüntetésére
Martilapu	Tussilago farfara	Farfarae flos Farfarae folium	<u>flos</u> : nyálka, xantofill (sárga festék), cseranyag, nyomokban illóolaj, faradiol-triterpén, fitosztaterek és szterének <u>folium</u> : nyálka, 0,05% keserűglikozida, 17% vaszöldítő csersav, galluszsav, inulin, paraffin, sztearinsav, palmitinsav, fitosztaterek, sok salétromsav, 3% cinkó	<u>A flos teája</u> légzőszervi megbetegedések igen hatásos gyógyszere. <u>levél</u> → az asztmás (görcsös köhögésük csillapítása érdekében) pipába tömve is füstölk; gyomor- és bélfekélyek elleni teaként is használják
Mezei iringó	Eryngium campestre	Eryngii radix	szaponin, alkaloida, nyomokban illóolaj, cseranyag	köhögés és vízgyűlem ellen
Mezei kakukkfű	Thymus serpyllum	Serpylli herba	0,1-0,5% (timortartalmú) illóolaj, keserűanyag, cseranyag, sók	teáját szélbántalmak, étvágytalanság, köhögés és görcsök ellen használják
Mezei katáng	Cichorium intybus	Cichorii radix Cichorii herba	<u>radix</u> : 10-15% inulin, 0,1-0,2% intibin, 4,5-9,5% fruktóz, kolin, 4,7-6,5% pentozán, laktucerol, gumi, laktopikrin-tartalmú tejnedv <u>herba</u> : inulin fruktóz, kolin, gyanta, cianidin-származék, 0,1-0,2% cikoriin, glikozidikus keserűanyag	epehajtó, étvágyjavító, epe- és májbántalmakban
Mezei zsurló	Equisetum arvense	Equiseti herba	8-10% kvasav, szaponin, szerves (akoni-, alma-, oxál-) savak, keserűanyag, ekvizetonin, zsír, gyanta, ekvizettrin flavonglikozida	Vizelethajtó; vese, hólyag, húgyutak kezelésére.
Orbáncfű	Hypericum perforatum	Hyperici herba	glikozida, cseranyag, színanyag, cukor, kolin, pektin, nikotinsav	gyomorfekély, gyomorégés, vesebaj, aranyér ellen, reumánál, valamint nyugtatóként.
Orvosi hársfavrág	Tilia officinalis	Tiliae officinalis flos Tiliae folium Carbo ligni tiliae→ (a hársfa fájából készült szén)	<u>flos</u> : 0,1% (farnesoltartalmú) illóolaj, nyálka (főleg a murvában), heszperidin flavonglikozida, szaponin, cukor, cseranyag <u>folium</u> : C-vitamin, cseranyag és két glikozida	<u>flos</u> : teáját meghűlésnél izzasztásra, köhögéscsillapításra, idegerősítőnek, vértisztítóknak, enyhe szívműködés serkentőnek használják; külsőleg bőrápoló kozmetikai szernek, toroköblítőnek, fürdőnek használják <u>folium</u> : a gyarmati tea pótlására használják <u>Carbo ligni tiliae</u> : porítva fogporokhoz, sebgyógyító és bőrbajok elleni hintőporokhoz

Orvosi pemetefű	Marrubium vulgare	Marrubii herba	0,3-1% marrubiin keserűanyag, 7% cseranyag, 0,05% illóolaj (anetoltartalmú), 0,25% kristályos keserűanyag, gyanta, viasz, zsír, nyálka	légszőhurut, máj- és epeköbántalmak, gyomorérősítő és enyhe hashajtó
Orvosi székfű/Kamilla	Matricaria chamomilla	Chamomillae anthodium / flos	3-5% azulén-tartalmú illóolaj; glikozida, cseranyag, keserűanyag, növényi savak, cukor	gyulladáscsökkentő, görcsoldó, idegnyugtató, gyomor-, bél-, hólyag-, és epezsavaroknál; sebkezelésre és szemgyulladás ellen borogatóként; arc-, és hajápolásra
Orvosi zsálya	Salvia officinalis	Salviae officinalis folium	1-3% illóolaj, 3-8% kateincsersav, keserűanyag, savanyú glikozida, gyanta, fűmárvav, urzolasav, oleandolsav, oxitriterpénsav, klorogénsav, kávésav, nikotinsav, nikotinsavamid, viasz, ösztrogén hatású anyag, fitoncida (→tbc bacillusokra hat), 30-50% tujon, 8-14% borneol, 15% eukaliptol, linalool	éjjeli izzadást csökkentő; légzőszervi gyulladások, hólyaghurut ellen; különleg sebek kezelésére, folyások öblítésére; egyes gége- és mandula megbetegedésre, szájüreggyulladásban öblítőszerként.
Pásztortáska	Capsella bursa pastoris	Bursae pastoris herba	1% kolin, acetilkolin, kálsó, tiramin, diozmin flavonglikozida, cseranyag, gyanta, zsírsavak (magban)	méh-, gyomor- és tüdővérzésben vérzéscsillapító hatású; sárgaságban és a húgyutak megbetegedésében ajánlott
Petrezselyem	Petriselinum sativum	Petroselinum radix Petroselinum folium	<u>radix</u> : apiol- és miristicin-tartalmú, 0,5-1% illóolaj, apiin, nyálka, cukor <u>folium</u> : 0,3% illóolaj, flavonglikozida, C-vitamin	vizelethajtó, a hólyag megbetegedéseiben, reuma ellen
Réti legyezőfű	Filipendula ulmaria	Filipendulae radix	glikozida, illóolaj, szalicil, csersav, aromás anyagok	<u>Teája</u> izzasztó, vizelethajtó és lázcsillapító
Rozmaring	Rosmarinus officinalis	Rosmarini folium Rosmarini flos	1-2% illóolaj, szaponin, cseranyag, nikotinsav	<u>virág</u> : teakeverékek aromásítására <u>levél</u> : forrázata szélhajtó, étvágygerjesztő, idegerősítő, epehajtó, görcscsillapító, kellemetlen menstruációs és klimaxos érzések megszüntetésére <u>illóolaj</u> : reuma elleni bedörzsölő, molyirtó; illatszerek
Sáfrányos szeklice	Carthamus tinctorius	Carthami flos	kartamin piros festék, safrányos és egy további sárga festék	köhögés, fulladás esetén
Sédkender	Eupatorium cannabinum	Eupatorii herba	illóolaj, glikozida, keserűanyag, cseranyag, eupatoriopikrin, gyantaalkohol	<u>Teáját</u> vese-, epe- és májbetegségek ellen használják; enyhe hashajtó hatása van
Spenót / Paraj	Spinacea oleracea	Spinaceae folium	<u>levél</u> : fehérje, A-, B-, és C-vitamin, nagy mennyiségű ásványi anyag	<u>parajfőzelék</u> → roboráló (adható cukorbetegnek, fogyókúrában, gyomorbetegnek, májbetegnek, lázas állapot után, érlelmeszedésben, infarktus után, leromlott betegeknek.)
Szagosmüge	Asperula odorata	Asperulae herba	kumarin, keserűanyag, cseranyag, baktériumölő anyagok	<u>tea</u> : vese-, máj- és epebántalmak ellen, nyugtatóként, vértisztítóként és izzasztóként használják. A fűvel dohányt is illatosítanak.

Szekliceimola	Leuzea carthamoides	Leuzeae radix/ Leuzeae rhizoma cum radicibus /Rhapontici rhizoma	triterpenoid vagyületcsoportba tartozó oxidált szteroidszármazékok, ekdiszteroidok (0,1-0,2%) ↓ fő összetevője a 20-hidroxi-ekolizon (=leuzein) szaponinok, flavonoidok (0,4-0,5%), illóolaj 0,05%	<u>gyökér</u> : tea, kivonat, testi és szellemi fáradtság leküzdésére, a szervezet ellenállóképességének javítására, aszténias betegek (erőtlenség, gyengeség) kezelésére.
Szena	Cassia acutifolia	Sennae folium	oximetil-antrachinon, szennozid A, B, C, D; (katartinsav, rein, alveomadin, izorhamnetin és gyanták keveréke)	hashajtó
Szőszös ökőrfarkkóró	Verbascum phlomoides	Verbasci flos	10% cukor, 3% nyálka, savanyú és neutrális szaponin, szapogenin, keserűanyag, glikozidikus festőanyag, heszperidin, almasav, zsír, nyomokban illóolaj	teája nyálkaoldó, izzasztó, vizelethajtó, vértisztító hatású; mint fejmosószer, a szőke haj ápolója
Szuropfű	Origanum vulgare	Origani herba	0,1-0,4% (10% timol tartalmú), illóolaj, 8% vaszöldítő csersav, keserűanyag, gyanta	<u>Teája</u> : köhögéscsillapító, étvágyjavító és idegnyugtató hatású. Kerti majoránna helyett fűszerként is használják
Szűrös gyöngyajak	Leonurus cardiaca	Leonuri cardiaceae herba	1% glikozida, 0,2% illóolaj, 5% cseranyag, keserűanyag, C-vitamin, sztahidrin alkaloida	teája enyhe szíverősítő, asztma ellen, idegnyugtató, pajzsmirigy-túltengés ellen, szélhajtó, prosztata-gyulladás ellen
Tarackbúza	Agropyron repens	Graminis rhizoma	50% szénhidrát→4-8% tritacin-tartalmú, szaponin, vanilin glikozida, emulzin enzim, nyálka, A- és B-vitamin, 1,5% zsírosolaj, káliumsó, kóvasav, almasav, kevés illóolaj, 3% fruktóz, levulóz, 10% gumyszerű (nitrogén-tartalmú) anyag	vizelethajtó, cukorbetegség elleni és vértisztító hatású teakeverékek alkotórésze
Tárnics	Gentiana lutea	Gentianae radix	gentiopikrin glikozida, gentianmarin	gyomorerősítő növényi keserű→ vérkép feljavítása
Tavaszi kankalin	Primula veris	Primulae radix Primulae flos	<u>radix</u> : szaponin, cseranyag, glikozidák <u>flos</u> : szaponin, flavon, fenolglikozida	<u>radix</u> : köhögés elleni teakeverékek alkotórésze <u>flos</u> : köhögés ellen (gyengébb hatású, mint a radix)
Tejoltó galaj	Galium verum	Galii veri herba	galiozin glikozida, rubiadid glikozida, aszperulozid glikozida, cseranyag, nyomokban illóolaj, állati tejet megoltó enzimek, sárga festék, növényi savak	vizelethajtó, húgyutak megbetegedéseiben
Tengerparti iringó	Eryngium foetidum	Eryngii herba		<u>kandírozás</u> → köhögéscsillapító élénkítő <u>főzet</u> → húgyuti fertőzés kötőszöveti/prosztatagyulladás

Tök	Cucurbita pepo	Cucurbitae semen	gyanta→oxicerotinsavakat tartalmaz, szalicilsav, kukurbitol, zsíros olaj,	Galandféregűző, prosztatátúltengésnél és vese/hólyagbántalom esetén hatásos.
Zab	Avena sativa	Avenae fructus Avenae herba recens	trigonellin, vanilin→(a termés héjában), szaponin, E-vitamin, fehérje, ásványi sók } szemtermésben	<u>korpa</u> → kenyér→ csökkenti a vér koleszterinszintjét <u>kifejlett növény főzelékével</u> → depressziót, a változó korról járó ösztrogénhiányt, megfázást, övsömör okozta gyengeséget, szklerózis multiplexet kezelnek. <u>zabliszt</u> → hintőpor (hámló bőrre), lemosószer (száraz vagy ekcémás bőrre)
Zeller	Apium graveolens	Apium folium	ásványi sók, vitaminok	<u>hajtás</u> → emésztőenzim működés serkentése <u>mag/olaj</u> → méregtelenítő→ ízületi bántalmak, köszvény <u>tinktúra</u> → vérnyomás csökkentő, nyugtató, gombaölő

A GYAKORI MÉRGEZÉSEKET OKOZÓ NÖVÉNYEK

Adonis vernalis

Tavaszi hérics

Agrostemma gythago

Konkoly

Aristolochia clematitis

Közönséges farkasalma

Asarum europeum
Kapotnyak

Atropa bella-donna
Nadragulya

Colchicum autumnale
Őszi kikerics

Conium maculatum
Foltos bürök

Convallaria majalis
Májusi gyöngyvirág

Daphne mezereum
Farkas boroszlán

Dictamnus albus
Nagy ezerjófű

Equisetum palustre
Mocsári zsurló

Euonymus europaeus
Kecskerágó

Euphorbia cyparissias
Farkas kutyatej

Frangula alnus
Kutyabenge

Hyoscyamus niger
Bolondító beléndek

Hypericum perforatum
Orbáncfű

Laburnum anagyroides
Aranyeső

Narcissus pseudonarcissus
Nárcisz

Nicotiana tabacum
Dohány

Ricinus communis
Ricin

Sambucus ebulus
Gyalog bodza

Solanum dulcamara

Ebszőlő csucsor

Taxus baccata

Tiszafa

Veratrum album

Fehér zászpa

VII. Gyógynövények gyógy- és mellékhatásai

NEV	GYÓGYHATÁS	MELLÉKHATÁS
Acsalapu / Petasites hibridus Sch./	Nyálkakiválasztást elősegítő köptető, izzasztó és köhögéscsillapító. Torokgyulladás, asztma, ideges fejfájás, migrén esetén.	Nem tévesztendő össze a martilapu, és a bojtorjánlapu gyógynövényekkel.
Áfonya (fekete) /Vaccinum myrtillus/	Cukorbetegség, hólyaghurut, gyomorhurut, hasmenés, bélhurut, és emésztési zavarokra.	
Áfonya (vörös) /Vitis idaeae folium/	Hólyagbántalmakra, gyomorhurutra.	
Akácfa / Robinia pseudoacacia L./	Görcsoldó, enyhe hashajtó, gyomorsavtúltengés, székrekedés, gyomor- és bélfekély esetében.	A kéreg alkalmazásában óvatosság ajánlott, mivel robin és fazin nevű MÉRGEZŐ anyagokat is tartalmaz.
Álóé / Aloe vera . Aloe capensis/	Sebek, égések, forrázások, karcolások, horzsolások, napfény okozta leégés, fertőzések elleni védelem, valamint bőrápoló krémekben.	Terhes nők ne használják, mert méhösszehúzó hatása miatt vetélést idézhet elő. Súlyosbíthatja a fekélyt, az aranyeret. Általában nem ajánlják belső használatra.
Amerikai viaszbokor / Myrica cerifera /	Lázcsillapító, hasmenéscsökkentő, torokfájás, influenza, menstruációs nehézségek.	Kétévesnél fiatalabb korban ellenjavalt. Nagy adagban alkalmazva gyomorbántalmakat, hányingert, hányást okozhat.
Amerikai lázgyökér /Eupatorium perfoliatum/	Megfázás, influenza, izületi gyulladás, lázcsillapítás.	Kétévesnél fiatalabb korban nem adható. Frissen mérgező. Nagy adagban émelygést, hányingert, hányást okozhat.
Angyalfű / Angelica archangelica/	Légzőszervi megbetegedések, emésztésserkentő, valamint izületi gyulladások kezelésére.	Kétévesnél fiatalabb korban ellenjavalt. A friss gyökerek MÉRGEZŐ hatásúak. Könnyű összetéveszteni a vitibürokkal, mely nagyon mérgező növény. Csak növényszakértő szedheti.
Apróbojtorján / Agrimonia eupatoria /	Gyomor-, bél-, máj-, epe-, vesezavarokra, torok-, szájöblítésre.	
Aranyvesszőfü /Solidago gigantea/	Vesebetegségek, hólyaghurut, vizelethajtó, cukorbetegség és asztma kezelésére.	A belélegzett szorbóbiták kellemetlen nyálkahártya- és fogínygyulladást okozhatnak az arra érzékenyeknek.
Árnika /Arnica flos/	Gyomorfekély, vérszegénység, vizeleti zavarok, reumatikus bántalmak, sérülés, zúzódás, fagydagantat kezelésére.	
Árvacsalán (fehér)	Húgyutak megbetegedéseire, és égési sebekre.	
Benedekfü / Cnicus benedictus L./	Epe-, máj-, gyomor- és bélbajok, emésztési zavarok, étvágygerjesztő.	Nagy adagban hánytató.
Bengekéreg	Bélrenyheség, székrekedés ellen, hashajtó és féregűző.	
Berkenye /Sorbus aucuparia L./	Gyenge vizelet- és hashajtó.	
Bojtorján /Artikum lappa/	Vizelet- és hashajtó.	A biztonság érdekében megbízható helyről származó bojtorjánt használjunk, ha mégis atropinmérgezés tüneteit éreznénk (homályos látás, száraz száj, hallucináció) azonnal forduljunk

NEV	GYÓGYHATÁS	MELLÉKHATÁS
		orvoshoz.
Borbolya / Belberis vulgaris /	Antibiotikum, immunrendszer serkentő. Kötőhártya-gyulladás, és magas vérnyomás esetén.	
Borbolya és oregonszőlő /Belberis vulgaris /	Antibiotikus, immunrendszert serkentő, kötőhártya-gyulladás, és magas vérnyomás esetén.	Nagy mennyiségben hányást, görcsöket, vérnyomáscsökkenést, pulzuslassulást okoz. Szív- és légzőszervi megbetegedésben szenvedők ne használják.
Boróka / Juniperus communis /	Magas vérnyomás, pangásos szívelégtelenség, nőgyógyászati problémák, ízületi gyulladás, reuma, csúsz és köszvény ellen. Vizelethajtó, izzasztó hatása, és emésztést elősegítő.	Nagy mennyiségben irritálja a vesét.
Borsikafű /Satureja hortensis /	Bélnyugtató, étvágygerjesztő, felfúvódás elleni növény.	Gyógyszermennyiségben csak orvosi tanácsra alkalmazható.
Centella / Centelle asiatica /	Sebkezelés, vérkeringési problémák esetén.	Használatát javasolt orvossal megbeszélni.
Csalán /Urtica dioica/	Köszvény, magas vérnyomás, pangásos szívelégtelenség, szénanátha, menstruációs fájdalmak, skorbut. Levele vér-, és vesetisztító, reuma, cukorbetegség, hajhullás és aranyér esetében is alkalmazható.	A csalántea nagy mennyiségben gyomorpanaszokat, bőregést és vizeletpangást eredményez.
Csarab /Calluna vulgaris H./	Hólyag- és vesebetegség, vizelethajtó és vizeletfertőtlenítő, bélhurut összehúzó, reuma, cukorbetegség, és érlelmeszesedés ellen.	
Cserszömörce /Continus coggyria Scop./	Fogíny-, és szájgyulladás, foglázulás, torokgyulladás, rekedtség esetén.	MÉRGEZŐ
Csikófark /Ephedra vulgaris Rich./	Fogyás, dohányzásról való leszokás, nőgyógyászati problémák.	Kizárólag gyógynövényhez értő orvos javaslatára, az orvos által előírt adagban fogyasztható.
Csipkerózsa, csipkebogyó /Rosa canina/	Vese- és hólyagbántalmakban, vizelethajtó, emésztést javító, hólyaghurutban, vér- és fehérjevezelés esetén.	A C vitamin nagy mennyiségben egyes embereknél hasmenést okozhat, és a vesét is fokozott igénybevételnek teszi ki. Fogyasztása terhes és szoptató nők kivételével valamennyi felnőtt számára biztonságos.
Erdei mályva /Malva silvestris L./	Légcsőhurutot, köhögést, és torokgyulladást gátló. Külsőleg borogatásra.	
Ezerjófű /Centaurium .../	Étvágytalanság ellen, bélzavarokban, vesebajokban, és gyomorsavhiány leküzdésére.	
Fagyöngy /Viscum album/	Magas vérnyomás és érlelmeszesedés ellen, az immunrendszert serkentő, rákos betegségek kezelésére.	MÉRGEZŐ. Csak a növényt ismerő orvos felügyelete mellett alkalmazható. Méhösszehúzóhatást okozva vetélést válthat ki. Pulzuscsökkenő hatása miatt szívbetegnek is ellenjavallt. Depresszió elleni gyógyszert szedőknél vérnyomás-emelkedést okoz, s ezzel öntudatvesztést válthat ki.
Fehér fűzfa /Salix alba L./	Láz, fájdalom, és nőgyógyászati problémák esetén.	Csak orvossal történt megbeszélés után alkalmazható. Terhes nők és szoptató anyák számára nem ajánlott. Az aszpirinhez hasonló

NEV	GYÓGYHATÁS	MELLÉKHATÁS
		hatású.
Feketeürömfű //Artemisia vulgaris/	Epekiválasztást elősegítő, cukorbetegségben, menstruációs zavarok ellen.	
Földiszeder /Rubus fruticosus/	Hasmenés, sebek, szájbetegségek, torokfájás, aranyér.	Csersavat tartalmaz, ezért krónikus emésztőszervi panaszok esetén ellenjavalt. Csak orvossal megbeszélve alkalmazzuk.
Galagonya /Crataegus oxyacantha L./	Szívbetegségek, koszorúér bántalmak, érlemeszesedés, magas vérnyomás ellen.	Nagy mennyiségben jelentősen csökkentheti a vérnyomást.
Ginzeng /Panax ginseng/	Ellenálló képesség, immunrendszert serkentő, magas koleszterinszint, szívinfarktus, cukorbetegség, sugárkezelés, és májvédelem esetén.	Álmatlanságot, mellkasi érzékenységet, allergiás tüneteket, asztmát, magas vérnyomást okozhat.
Golgotavirág /Passiflora incarnata/	Nyugtató, fájdalomcsillapító, emésztésserkentő, nőgyógyászati problémák, és sérülések kezelése.	
Gyujtoványfű /Linaria vulgaris L./	Epe-, máj-, vese- és hólyaghurut, székrekedés, gyomorégés, savtúltengés, külsőleg aranyér ellen.	
Hidrasztisz /Hydrastis canadensis/	Görcsoldó, antibiotikum, immunrendszer-stimuláló, nőgyógyászati problémákra, és emésztést elősegítő.	Terhes nők ne használják méhösszehúzódat serkentő hatása miatt. Magas vérnyomásban szenvedők, szívbeteg, cukorbeteg, glaukómások számára is ellenjavallt. Vérpipaccsal hamisítható, ami hasmenést, hányást, szédülést okoz.
Homoki gyopár //Helichrysum arenarium DC./	Alacsony vérnyomásban, bélrenyheségben, sárgaságban szenvedőknek, gyermekeknél mint gilisztaűző.	
Ibolya /Viola odorata L./	Nyálkaoldó hatásánál fogva köptetőként, légzőszervi megbetegedésekben alkalmazható.	
Iglic /Ononis spinosa L./	Hólyaghurut, vesekő ellen mint vizelethajtó, köszvény és reumabántalmakban ajánlott.	
Illatos turbolya /Anthriscus cerefolium Hoffm./	Gyomorerősítő és vértisztító.	
Izsóp /Hyssopus officinalis L./	Köhögéscsillapító, izzadást gátló, vérnyomásemelő, asztmás és hörghurutos bántalmak ellen. Étvágyjavító.	
Kálmos /Acorus calamus L./	Étvágygerjesztő, élénkítő, alacsony vérnyomás, és vérszegénység ellen.	
Kasvirág /Echinacea angustifolia/	Fertőzések, megfázás és influenza, gombafertőzés, sugárterápia, sebgyógyítás, ízületi gyulladás.	Sugárkezelésben részesülők csak orvossal történt megbeszélés után alkalmazzák.
Katángkóró /Cichorium intybus L./	Epehajtó és étvágyjavító.	
Kék indiángyökér /Caulophyllum	Szülés megindító, és menstruációs zavarokban.	A porrá őrölt gyökér erősen irritáló hatású. Magas vérnyomás, szívbetegség, cukorbetegség vagy

NEV	GYÓGYHATÁS	MELLÉKHATÁS
thalicroides/		glaukoma esetén ellenjavalt.
Kenderkefű /Galeopsis speciosa/	Hurut, asztma, húgyszervi betegségek ellen.	
Kerekrepekény /Glechoma hederacea L./	Légcsőhurut, emésztési zavarok ellen.	
Kígyógyökér /Cimicifuga racemosa/	Menstruációs kellemetlenségek, változó kori problémák, prosztatatarák, magas vérnyomás.	Ösztrogénhatása miatt májrendellenességet, abnormális véralvadást okozhat. Túladagolása szédülést, hányingert, hasmenést, hasi fájdalmat, hányást, látáscsökkenést, remegést, szívkárosodást okozhat.
Kígyószisz /Echium vulgare L./	Érelmeszesedés, visszér, epilepszia.	
Komló /Humulus lupulus L./	Fertőzésmegelőző, nyugtató, emésztést elősegítő, és nőgyógyászati problémák esetén.	Érzékenyeknél bőrkiütést okozhat. Ösztrogénhatása miatt terhes nők ne alkalmazzák!
Korpafű /Lycopodium clavatum/	Álmatlanság ellen csillapító hatású.	
Kurkuma / Curcuma rhizoma/	Sebfertőtlenítő, emésztésserkentő. Izületi betegségekre, és a szív védelmére.	Szokatlanul nagy mennyiségben hasmenést okoz. Vérrögképződést gátló hatása miatt, véralvadást gátló gyógyszer mellett nem szabad használni.
Kutyabenge /Frangula alnus Mill./	Hashajtó, feregűző.	A friss kéreg MÉRGEZŐ hatású, csak egy éves szárítás után szabad felhasználni.
Legyezőfű /Filipendula ulmaria Maxim./	Fájdalomcsillapító, vizelethajtó, vértisztító, és lázcsillapító. Vesegyulladás, hólyaghurut, és reuma esetén.	Influenzás gyerekeknél ne alkalmazzák. Fekélyes vagy gyomorhurutos betegek számára sem ajánlott.
Libapimpó /Potentilla anserina L./	Gyomorgörcs, hasmenés, bélhurut, epebaj, és epilepszia esetén.	
Májfű /Hepatica nobilis Mill./	Máj-, epebajok, vizelési zavarok, vese-, hólyagbántalmakban.	
Málna /Rubus idaeus L./	Terhesség, hasmenés.	
Málnalevél	Hasmenés és bélhurut ellen. Köhögéscsillapító, vértisztító és toroköblítő.	A levél tannintartalma miatt elővigyázatosság szükséges.
Mate /Ilex praguayensis, Mate folium/	Megfázások és influenza, menstruáció előtti tünetek.	Koffeintartalma miatt gyomoridegességet, hasmenést okozhat. Tannintartalma miatt nyelőcsőrökben szenvedők ne alkalmazzák.
Mecsekifű , méhfű /Melittis grandiflora Sm./	Vizelethajtó, emésztésserkentő, és nyugtató.	
Medveszőlő /Arctosaphylos uva-ursi/	Húgyúti megbetegedések, nőgyógyászati problémák, magas vérnyomás, pangásos szívelégtelenség, sebgyógyítás, és hasmenés esetén.	Magas tannintartalma miatt gyomorirritációt okozhat. Tejjel együtt fogyasztva viszont a tannin hatása semlegesül.
Medvetalp-fű- gyökér	Hasmenés, bélhurut, és emésztési zavarokban.	
Meténg /Vinca	Magas vérnyomás, érelmeszesedés,	

NEV	GYÓGYHATÁS	MELLÉKHATÁS
minor L./	érszűkület esetén.	
Mézfű /Melissa officianalis/	Sebkezelés, herpesz, vírusfertőzések, nyugtató, nőgyógyászati problémák.	Pajzsmirigy-rendellenesség esetén nem alkalmazható.
Ökörfarkkóró, molyhos /Verbascum thapsus/	Köhögés, torokfájás, aranyér, és hasmenésben.	Magvai MÉRGEZŐK.
Napraforgó /Helianthus annuus L./	Görcsoldó. Hurutos megbetegedésekre és nyálkaoldásra.	
Nyárfű, fekete /Populus nigra L./	Hurutok, reuma és hajápolás.	
Nyúlzapuka /Anthyllis vulneraria L./	Vértisztító.	
Orbáncfű /Hypericum perforatum L./	Sebgyógyítás, és depresszió esetén.	Fogyasztásának idején a napfénytől tartózkodni kell, mert hólyagos kiütéseket okoz. Meghatározott gyógyszerekkel és bizonyos élelmiszerekkel együtt nem fogyasztható.
Ördögharaptafű /Succisa pratensis Mnch./	Légzőszervi betegségek, vérzéscsillapítás, és aranyér kezelésére.	
Örménygyökér, örvényfű /Inula helenium L./	Epebetegségek, légúti megbetegedések, bőrvizsketés, és nőgyógyászati problémákra.	Terhes nők menstruációt elősegítő hatása miatt ne alkalmazzák. Érzékenyek bőrkiütést kaphatnak. Cukorbetegség számára nem javasolt, mert nagyobb mennyiségben emeli a vércukorszintet.
Őszi margitvirág /Crysanthemum parthenium/	Migrénes fejfájás, magas vérnyomás, emésztést elősegítő, és nőgyógyászati problémákra.	Terhes nők ne fogyasszák menstruációt elősegítő hatása miatt. Véralvadásgátló hatása miatt véralvási problémák esetén, vagy véralvadásgátló tabletták szedése mellett csak orvossal történt megbeszélés után alkalmazható.
Páfrányfenyő /Ginkgo biloba/	Szívroham, szívinfarktus, impotencia, idült fülcsengés, krónikus szédülés, és asztma esetén.	Véralvási rendellenességben szenvedők ne alkalmazzák. Nagy mennyiségben fogyasztva ingerlékenységet, nyugtalanságot, hasmenést, émelygést, hányingert okozhat.
Papsajtmályva /Malva neglecta Wall./	Gyomorfekély, hurut, és torokfájásra.	
Pipacs /Papaver rhoeas L./	Légzőszervi megbetegedésekben.	
Porcika-fű /Herniaria hirsuta L./	Vesegyulladás, hólyaghurut esetén a húgyutak fertőtlenítésére és vizelethajtásra.	
Porcsinfű /Polygonum aviculare L./	Vérzéscsillapítás, bélbajok, tüdő- és gégebántalmak.	
Rebarbara /Rheum palmatum/	Hasmenés, székrekedés esetén.	Erős hashajtó hatása miatt krónikus bélbetegségben szenvedők (fekély, vastagbélgyulladás) ne alkalmazzák. Terhes és szoptató nők számára nem ajánlott. A levelei MÉRGEZŐ oxálsavat tartalmaznak, ami hányingert, szédülést, gyengeségeket okoz.
Ribizli, fekete	Vizelethajtás, hólyagbántalmak.	
Rozmaring	Emésztésserkentő, köptető, és	A rozmaringolaj már kis mennyiségben is gyomor-,

NEV	GYÓGYHATÁS	MELLÉKHATÁS
/Rosmarinus officinalis L./	fertőzések megelőzésére.	vese- és bélpanaszokat válthat ki.
Rutafű /Ruta hortensis L./	Érszűkület, vérkeringési zavarok.	MÉRGEZŐ vegyületet tartalmaz.
Sédkender /Eupatorium cannabinum/	Anyagcserefokozó, vizelethajtó, hashajtó, máj-, lép- és epebántalmakra.	
Somkóró /Melilotus officinalis L./	Légzőszervi megbetegedésekre.	Haematuriát okozhat, és általános depresszív hatása van.
Szagosmüge /Galium odoratum L./	Vértisztító, gyenge izzasztó, nyugtató és vizelethajtó.	
Szederlevél /Rubus folium/	Gyomorerősítésre, cukorbetegségben; fürdők készítésére.	
Szemvidítófű /Euphrasia roskoviana/	Szembetegségek, savtúltengés, étvágytalanság ellen, gyomorerősítésre.	
Szulákfű /Convolvulus arvensis/	Gyomor- és bélhurut ellen.	
Tárnics /Gentiana/	Emésztés, izületi gyulladás, nőgyógyászati problémák esetén.	Mutagén hatású (TOMES ⁺)
Tárnicsgyökér /Gentiana radix/	Emésztési zavarokra, étvágytalanságra, bélrenyheségre.	Mutagén hatású (TOMES ⁺)
Útifülevél (keskeny) /Plantago media/	Hasmenés, gyomorégés, köhögés ellen, jó vértisztító, és külsőleg borogatószer.	
Útifülevél (széles) /Plantago major/	Sebek, daganatok kezelésére.	
Veronikafű /veronica officinalis/	Légcsőhurut ellen; jó nyálkaoldó és enyhe vizelethajtó.	
Vidrafülevél /Menianthes trifoliata/	Étvágytalanság, gyomorpanaszok, savtúltengés megszüntetésére.	
Zsurló /Equisetum palustre/	Vizelethajtó, vese, hólyag és húgyutak kezelésére.	
Zsurlófű /Equisetum arvense/	Izületi gyulladás, vizelethajtó, vese, hólyag és húgyutak kezelésére.	

VIII. Fűszernövények

Név	Gyógyhatás	Mellékhatás
Ánizs (<i>Pimpinella anisum</i> L.)	Köhögéscsillapító, emésztést elősegítő és nőgyógyászati problémák esetén alkalmazható. Szélhajtó, köptető, felfúvódást oszlató.	Ösztrogén tartalma miatt migrénes fejfájást, nagyobb mennyiség émelygést, hányingert okoz.
Babér (<i>Laurus nobilis</i>)	Stresszes állapotban és fertőzés esetén használatos. Csótányriasztó szer.	Csak orvosi ellenőrzés mellett alkalmazható gyógyászati célokra. Érzékeny bőrűek részére külsőleg való alkalmazása nem ajánlott.
Bazsalikom (<i>Ocinum basilicum</i>)	Immunrendszer erősítésére, gyomor és bélhurut, valamint bélférgek és pattanások ellen használatos. Köhögéscsillapító és idegerősítő.	Terhes nők csak, mint fűszert fogyaszthatják. Menstruáció elősegítésére használható, de csak orvosi felügyelet mellett.
Bodza-fekete (<i>Sambucus nigra</i>)	Köptető, izzasztó, veseműködést elősegítő.	-
Bodzavirág (<i>Sambucus flos</i>)	Meghűlés esetén, izzasztó, hurut ellen, köptető hatású. Enyhe hashajtó.	-
Citromfű (<i>Melissa officinalis</i>)	Nyugtató, görcsoldó, szélhajtó és emésztést elősegítő.	-
Fahéj (<i>Cinnamomum zeylanicum</i>)	Fertőzést megelőző, fájdalomcsillapító és emésztést elősegítő. Nőgyógyászati problémák esetén is alkalmazható.	A fahéjpor allergiás tüneteket idézhet elő. A fahéjolaj a bőrön égést okozhat. Belsőleg alkalmazva felfúvódást, hányást és vesekárosodást is okozhat. Csak orvosi felügyelet mellett alkalmazható gyógyászati célra.
Fekete nadály (<i>Symphytum officinale</i>)	Gyomorfekély, légzési zavarok, csonttörések gyógyulásának gyorsítása érdekében.	Rákkeltő és májkárosodást is okozhat, ezért csak orvossal történt konzultáció alapján alkalmazható.
Fodormenta (<i>Menta crispa</i>)	Gyomorfájást, felfúvódást és bélrenyheséget gátló.	<i>A tiszta menta lenyelve: mérgező!</i>
Fokhagyma (<i>Allium sativum</i>)	Erős antibiotikum. Szívbetegknél szívroham esetén alkalmazható.	Esetenként allergiás bőrkiütéseket okozhat. Szoptatós anyák tejébe jutva

	Cukorbetegségben, rákban, ólommérgezésben és AIDS esetén alkalmazható.	a csecsemőknél hasmenésT okoz. Véralvadási problémák esetén ellenjavalt. Terápiás célokra, csak orvosi ellenőrzés mellett alkalmazható.
Gyömbér (Zingiber officinale)	Egyensúlyzavarok okozta rosszulletek és terhességi hányinger esetén ajánlatos. Emésztést elősegítő, megfázás, ízületi gyulladás, szívbetegségek és szívritmuszavarok esetén alkalmazható.	Esetenként gyengeséget okozhat.
Kakukkfű (Thymus serpyllum)	Fertőtlenítő, emésztést serkentő és nőgyógyászati problémák esetén is alkalmazható. Köhögéscsillapító.	Az illóolaja <i>mérgező</i> lehet. Esetenként bőrelváltozásokat okozhat. Gátolja a pajzsmirigy működését.
Kamilla ((Matricaria chamomilla)	Emésztést serkentő, nyugtató, gyulladáscsökkentő, fertőzést megelőző, immunstimuláló, valamint gyomor-, bél- és epezsavarokban használható.	Nagy mennyiségben és töménységben hányingert, hányást okozhat. Parlagfűre allergiások esetében használata tilos.
Kapor (Anethum graveolens)	Emésztést elősegítő, szélhajtó és köptető.	Érzékeny egyéneknél bőrkiütéseket okozhat.
Koriander (Coriandrum sativum)	Fertőzést gátló és megelőző, emésztést elősegítő.	-
Kömény (Carum carvi)	Emésztést elősegítő, gyomorgörcs, felfúvódás és nőgyógyászati problémák esetén ajánlott.	Terhes nők esetében ellenjavalt.
Körömvirág (Calendula officinalis)	Gyomorfekélyre és epebántalmakban ajánlott.	-
Lestyán (Levisticum officinale)	Vizelethajtó, valamint légúti megbetegedések esetén ajánlott.	-
Macskagyökér (Valeriana officinalis)	Szívnyugtató, ideges gyomor, fejfájás és ingerlékenység esetén alkalmazható. Klimaxos panaszok enyhítésére.	Nagy mennyiségben fejfájást, szédülést, látási zavarokat, nyugtalanságot, émelygést és kábultságot okozhat.
Majoranna (Majorana hortensis)	Herpesz és nőgyógyászati problémák esetén ajánlott.	-
Paprika (Capsicum annuum)	Emésztést serkentő, hasmenés, hosszantartó fájdalmak, valamint lokalizált fejfájás, migrén esetén.	Feldolgozása közben kellemetlen felégéseket okozhat a bőrön.

Petrezselyem (Petroselinum hortense)	Emésztést serkentő, hasmenés, hosszantartó fájdalmak, valamint lokalizált fejfájás, migrén esetén alkalmazható.	A természetes tea vesevérzést, terhes nőknél abortuszt okozhat. Vizelethajtóként alkalmazva, káliumpótlásra van szükség.
Sáfrány (Crocus sativus)	Magas koleszterin szint, az artériák, lerakódás okozta szűkülete, magas vérnyomás esetén alkalmazható.	A benne található nagy mennyiségű krocetin mérgező.
Szegfűbors (Pimenta dioica)	Emésztést serkentő, fájdalomcsillapító, érzéstelenítő.	-
Szegfűszeg (Syzigium aromaticum)	Szájhigiéncia biztosítására, fogfájás esetén, emésztést elősegítő és fertőzések leküzdésére.	-
Tárkony (Artemisia dracunculus)	Fájdalomcsillapító, fertőzéseket megelőző.	-
Zsálya (Salvia officinalis)	Izzadásgátló, sebkezelésre alkalmas, emésztést serkentő, torokfájás, gyulladások és cukorbetegségek kezelésére.	-

IX. Magyarországon kereskedelmi forgalomba hozható gyógynövények

Magyar név	Latin név
Akácfavirág	Robiniae flos
Angelikagyökér	Angelicae radix
Ánizsmag	Anisi vulgaris fructus
Apróbojtorjánfű	Agrimoniae herba
Aranyvesszőfű	Solidaginis herba
Babhéj	Phaseoli legumen
Bakfű	Betonicae herba
Bazsalikomfű (kerti)	Basilici herba
Benedekfű	Cardui benedicti herba
Berkenyebogyó	Sorbi aucupariae fructus
Bodzabogyó	Sambuci fructus
Bodzavirág	Sambuci flos
Bojtorjágyökér	Bardanae radix
Borókabogyó	Juniperi galbulus
Borsikafű	Saturejae herba
Borsmentalevél	Menthae piperitae folium
Cickafarkvirág	Achillae herba
Csalánfű	Urticae herba
Csalángyökér	Urticae radix

Csalánlevél	Urticae folium
Csarabfű	Callunae herba
Cseresznye-meggyszár	Cerasi stipes
Cserszömörcelelevél	Cotini coggygiae folium
Csillagánizs	Anisi stellai fructus
Csipkebogyó	Cinosbati pseudofructus cum seminibus
Csipkehús	Cinosbati pseudofructus sine seminibus
Diófafevél	Juglandis folium
Édesgyökér	Liquiritiae radix
Édesköménymag	Foeniculi fructus
Eperfalevél	Mori nigri folium
Ezerjófű	Centaurii herba
Fahéj	Cinnamomi cassiae cortex
Fehér mustármag	Sinapis albae semen
Fehér szappangyökér	Saponariae albae radix
Fehérvacsálánfű	Lamii albi herba
Fehérmályva gyökér (ziliz)	Althaeae radix
Fehérmályva levél (ziliz)	Althaeae folium
Fekete mustármag	Sinapis nigrae folium
Feketeáfonya bogyó	Myrtillii fructus
Festőmályvarózsa virág	Malvae arboreae flos
Földibodza gyökér	Ebuli radix
Fűszer édeskömény termés	Foeniculi dulcis fructus
Fűzfakéreg	Salicis cortex
Galagonyabogyó	Crataegi fructus
Galagonyvirág+levél (ágvég)	Crataegi summitas
Ginzenggyökér	Ginseng radix
Görög lepkeszegmag	Foenigraeci semen
Gyermekláncfű gyökérrel	Taraxaci herba cum radice
Gyermekláncfű levél	Taraxaci folium
Gyömbérgyökér	Zingiberis rhizoma
Hársfavirág	Tiliae flos
Hibiszkuszvirág	Hibisci flos
Homoki szalmagyopár	Helichrysi herba
Iglicgyökér (tövises)	Ononidis radix
Indiai vesetealevél	Orthosiphonis folium
Izlandi zuzmó	Lichen islandicus
Izsópfű	Hyssopi herba
Japánakácvirág	Sophorae japonicae flos
Kamilla szitálmány	Chamomillae eribratum
Kamillavirág (orvosi székfű)	Chamomillae anthodium
Kankalinygyökér	Primulae radix
Kaporlevél	Anethi folium
Kapormag (termés)	Anethi fructus
Kardamimmag (termés)	Cardamomi fructus
Katángkórógyökér (mezei)	Cichorii radix
Kenderkefű	Galeopsidis herba
Kerekrepekényfű	Iledeae terestris herba

Kerti kakukkfű	Thymi vulgaris herba
Kisvirágú füzikefű	Epilobii herba
Komló (toboz)	Lupuli strobuli
Koriander (termés)	Corinadri fructus
Kökénytermés	Pruni spinosae fructus
Kökényvirág	Pruni spinosae flos
Köménymag (termés)	Carvi fructus
Körömvirág	Calendulae flos
Körömvirágfészek	Calendulae anthodium
Közönséges aranyvesszőfű	Solidaginis virgaureae herba
Kukoricabibe (bajusz)	Maydis stigma
Legyezőfű (réti)	Filipendulae herba
Lenmag	Lini semen
Lenmagliszt	Lini semen farina
Lestyángyökér	Levistici radix
Lestyánlevél	Levistici folium
Levendulavirág	Lavandulae flos
Libapimpó	Anserinae herba
Lósóskamag (vadsóska)	Rumicis fructus
Macskagyökér	Valerianae rhizoma et radix
Majorannalevél	Majoranae folium
Málnalevél	Rubi idaei folium
Mályvalevél	Malvae folium
Mályvavirág	Malvae flos
Matélevél	Mate folium
Méhszurok	Propolis
Mezei kakukkfű (vadkakukk)	Serpylli herba
Mirha	Myrrha
Mórmályvavirág	Malvae mauritii flos
Nyárfarügy	Populi gemma
Nyírfalevél	Betulae folium
Ökörfarkkóróvirág	Verbasci flos
Örvénygyökér	Inulae radix
Palástfű	Alchemillae herba
Pásztortáskafű	Bursae pastoris herba
Pemetefű (orvosi)	Marrubii herba
Pipacsszirom	Papaveris rhoeados flos
Porcsinfű	Polygonii herba
Római kamillavirág	Chamomillae romanae anthodium
Rozmaringlevél	Rozmarini folium
Rózsaszirm	Rosae petalum
Sáfrányos szeklicevirág	Carthami flos
Somkórófű (orvosi)	Meliloti herba
Szagosmúge	Asprulae odoratae herba
Szamócalevél	Fragariae folium
Szederlevél	Rubi fruticosi folium
Szegfűszeg	Caryophylli flos
Szurokfű	Origani vulgaris herba

Tajgagyökér	Eleutherocci radix
Veronikafű (orvosi)	Veronicae officinalis herba
Tarackgyökértörzs	Graminis rhizoma
Tárkonyürömfű	Dracunculi herba
Tealevél fekete	Theae folium
Tejoltó galajfű	Galii veri herba
Tölgyfakéreg	Quercus cortex
Tüdőfűlevél	Pulmonariae folium
Tökmag	Cucurbitae peponis semen
Utifűlevél	Plantaginis folium
Vadárvácskafű	Violae tricoloris herba
Varázsdíó kéreg	Hamamelidis cortex
Varázsdíó levél	Hamamelidis folium
Vasfű	Verbenae herba
Zsályalevél (orvosi)	Salviae folium
Zsurlófű (mezei)	Equiseti herba

X. Kereskedelmi forgalomba nem hozható növények

Acsalapugyökér
 Anyalevél
 Áfonyalevél
 Árnika virág
 Búzavirág
 Fagyöngy
 Fecskefű (vérehullató)
 Fehérürömfű
 Feketenadálytő gyökér
 Feketenadálytő levél
 Feketeürömfű
 Füstikefű
 Gólyaorrfű
 Gyujtoványfű
 Ibolyalevél
 Kankalinvirág
 Katángkórófű
 Kálmosgyökér
 Kecskerutafű
 Kerti rutafű
 Kígyószisz
 Korpafű
 Kutya benge kéreg
 Lóhere virág
 Martilapulevél
 Máriatövis levél
 Máriatövis mag

Medvehagyma
 Medveszőlőlevél
 Meténgfű (téli zöld)
 Orbáncfű
 Ragadós galajfű
 Rebarbaragyökér
 Sédkenderfű
 Szarkalábvirág
 Szemvidítófű
 Szennalevél
 Szúrós gyöngyajak
 Tárnicsgyökér
 Turbolyafű
 Tyúkhúrfű
 Varádicskórófű
 Vadgesztenye
 Vidaraeleckefű

IX. Védett mérgező- és gyógynövények

a./ Mérgező növények

Magyar elnevezés	Latin elnevezés
Farkasboroszlán	Daphne mezereum
Farkasölő sisakvirág	Acinitum vulparia
Fehér zászpa	Veratrum album
Gyapjas gyűszűvirág	Digitalis lanata
Karcsú sisakvirág	Aconitum variegatum subsp.gracile
Konkoly	Agrostemma githago
Méregölő sisakvirág	Aconitum anthora
Nagyezerjófű	Dictamus albus
Piritógyökér	Tamus communis
Pirosló hunyor	Helleborus purpurascens
Tiszafa	Taxus baccata

b./ Gyógynövények

Agárkosbor	Orhis morio
Árnika	Arnica montana
Báránypirosító	Alkanna tinctoria
Csikófark	Ephedra distachya
Farkasbogyó	Scopolia carniolica
Fehér zászpa	Veratrum album
Fekete ribizke	Ribes nigrum

Gyapjas gyűszűvirág	Digitalis lanata
Házi kövirózsa	Sempervivum tectorum
Kálmos	Acorus calamus
Kenyérbélcickafark	Archillea ptarmica
Kígyószerű keserűfű	Polygonum bistorta
Közönséges palástfű	Alchemilla monticola
Sugárkankalin	Primula elatior
Szártalan bábakalács	Carlina acaulis
Szártalan kankalin	Primula vulgaris
Tavaszi hérics	Adonis vernalis
Tiszafa	Taxus baccata
Vidrafű	Menyanthes trifoliata
Vörös áfonya	Vaccinium vitis-ideae

XII. Az OKBI-ETTSZ adatbázisában szereplő, forgalomban lévő teák és teakeverékekben található növények mellékhatásai

1. ***Achillea millefolium*** (Közönséges cickafark)
Mellékhatásai: gyomor-bél irritáció, hányinger, hányás, hasmenés (Ca-oxalát), valamint allergiás kontakt bőrgyulladás, fotodermatitisz, vörös bőr, hólyagképződés.
2. ***Acorus calamus*** (Kálmos)
Mellékhatásai: gyomor-bél irritáció, központi idegrendszeri depresszió (esszenciális olajok). Allergiás kontakt dermatitisz, irritáció (eritéma, pruritus), fotodermatitisz.
3. ***Agropiron repens*** (Tarackbúza)
Mellékhatásai: hányinger, hányás, kóma, spontán vetélés. Izomgörcsök, ischémia, nagy adagban vese és májkárosodást okozhat. Dermatitisz, fotoszenzibilizáció (ergot alkaloida).
4. ***Apium graveolens*** (Zeller)
Mellékhatásai: allergizáló, hiperszenzibilizáló, nitrit hatás: methemoglobinémia, fotoszenzibilizálás (pszoralen).
5. ***Artemisa absintium*** (Fehér üröm)
Mellékhatásai: forgalomba hozatala az egész világon tiltott, mivel az idegek ereinek lézióját okozza. Az abszintizmus tünetei: gasztrointesztinális tünetek, idegesség, nyugtalanság, sztupor, konvulziók, majd halál.
6. ***Avena sativa*** (Zab)
Mellékhatásai: fokozott székelési inger, puffadás, hasmenés. Bőrgyulladás külső hatás esetén előfordulhat.

7. ***Capsella bursa pastoris*** (Pásztortáska)
Mellékhatásai: nagy adagban alacsony vérnyomást okoz (hipotenzió).
8. ***Casia acutifolia*** (Szenna)
Mellékhatásai: antrakinon-glikozid tartalma miatt (3% feletti szennoszid) irritáló, hányingert, hányást, hasmenést és hastáji görcsöket, fájdalmakat okoz. Ezek és a palpitáció az első tünet. Súlyos mérgezésben veseléziót, gyomor-bél vérzést, izomfájdalmakat, nehézlégzést és súlyos folyadékvesztést okozhat.
9. ***Centaurium umbellatum*** (Ezerjófű)
Mellékhatásai: gyomor-bél irritáló hatása van amely hányinger, hányás és hasmenés formájában jelentkezik.
10. ***Echinacea purpurea*** (Lángvörös kasvirág)
Mellékhatásai: hosszantartó használata esetén alacsony vérnyomás, láz, hányinger, hányás, nehézlégzés, ritkán májgyulladás, valamint bőrelváltozások fordulhatnak elő. Anafilaxiás reakció is előfordulhat.
11. ***Equisetum arvanse*** (mezei zsurló)
Mellékhatás: vérvizelés előfordulhat.
12. ***Eupatorium cannabinum*** (Sédkender)
Mellékhatásai: túladagolás esetén pirolizidin alkaloida tartalma miatt, hepatotoikus. A betegnél hasfájdalmak jelentkeznek, a máj megnagyobbodik.
13. ***Glycyrrhiza glabra*** (Édesgyökér)
Mellékhatásai: hiperaldoszteronizmura jellemző hatás, magas Na^+ - koncentráció, alacsony K^+ - koncentráció, valamint izomelváltozásokat okoz.
14. ***Hedera helix*** (borostyán)
Mellékhatásai: nyálfolyás, hányinger, hányás, hastáji fájdalom, súlyos hasmenés, excitáció, kóma. A kontakt dermatitisz nem ritka (hólyagos elváltozás, ödéma, bőrvörösödés). Súlyos esetben láz, gyengeség, pupillatágulat, arcbénulás, ataxia, koordinációs zavar.
15. ***Humulus lupulus*** (Komló)
Mellékhatás: dermatitisz a növényre érzékeny egyéneknél.
16. ***Hypericum perforatum*** (Orbáncfű)
Mellékhatásai: tachikardia, fokozott légzés, láz, hasmenés, fotoszenzibilizáció, amely bőrvörösödésben, viszketésben és ödémában nyilvánul meg. Bőrelhalás előfordulhat.
17. ***Hyssopus officinalis*** (Izsóp)
Mellékhatásai: általános rosszullét, hányás, nyálfolyás, ritkán cianózis fordulhat elő. Tejsav acidózis, hipoglikémia, valamint magas foszfokináz is jelentkezhet. A magas oxalát tartalma miatt veseléziók léphetnek fel.
18. ***Junglans regia*** (Diófa)
Mellékhatás: dermatitisz, szájcseréje.

19. ***Juniperus communis*** (Boróka)
Mellékhatás: gyomor, bél panaszok, vesegyulladás. Erős helyi izgató hatás, dermatitisz.
20. ***Linum Usitatissimum*** (Len)
Mellékhatások: nehézlégzés, excitáció, fáradtság, paralízis, konvulzió, kóma, halál. Cianogén-glikozid, valamint magas nitrit tartalma miatt veszélyes.
21. ***Matricaria chanomilla*** (Orvosi székfű)
Mellékhatás: kontakt dermatitisz előfordulhat.
22. ***Mentha piperita*** (Borsmeta)
Mellékhatások: pipermint olaj tartalma miatt hányingert, hányást, hasfájást, szédülést, ataxiát, valamint kómát okozhat. Szaglási zavarok lehetségesek.
23. ***Pimpinella anisum*** (Ánizs)
Mellékhatások: Anatol, valamint Ca-oxalát tartalma miatt fordulnak elő. A bőrön irritációt, eritémát, valamint hólyagos elváltozásokat okozhat. Központi idegrendszeri depresszió nem ritka (esszenciális olajtartalma miatt).
24. ***Populus nigra*** (Fekete nyárfa)
Mellékhatás: kontakt dermatitisz gyanta tartalma miatt.
25. ***Pimpinella anisum*** (Ánizs)
Mellékhatások: Anatol, valamint Ca-oxalát tartalma miatt fordulnak elő. A bőrön irritációt, eritémát, valamint hólyagos elváltozásokat okozhat. Központi idegrendszeri depresszió nem ritka (esszenciális olajtartalma miatt).
26. ***Populus nigra*** (Fekete nyárfa)
Mellékhatás: kontakt dermatitisz gyanta tartalma miatt.
27. ***Robina pseudoacacia*** (Fehér akác)
Mellékhatások: gyomor- bél irritációt okoz, hányás, hasmenés, hányinger kíséretében. A tünetek lúgmérgezéshez hasonlóak. Súlyos esetben citotoxikus.
28. ***Pimpinella anisum*** (Ánizs)
Mellékhatások: Anatol, valamint Ca-oxalát tartalma miatt fordulnak elő. A bőrön irritációt, eritémát, valamint hólyagos elváltozásokat okozhat. Központi idegrendszeri depresszió nem ritka (esszenciális olajtartalma miatt).
29. ***Populus nigra*** (Fekete nyárfa)
Mellékhatás: kontakt dermatitisz gyanta tartalma miatt.
30. ***Robina pseudoacacia*** (Fehér akác)
Mellékhatások: gyomor- bél irritációt okoz, hányás, hasmenés, hányinger kíséretében. A tünetek lúgmérgezéshez hasonlóak. Súlyos esetben citotoxikus.
31. ***Salix alba*** (Fűzfa)
Mellékhatás: dermatitisz előfordulhat, mivel salicint és szalicilsavat tartalmaz, szalicilát mérgezést is okozhat.

32. ***Pimpinella anisum*** (Ánizs)
Mellékhatások: Anatol, valamint Ca-oxalát tartalma miatt fordulnak elő. A bőrön irritációt, eritémát, valamint hólyagos elváltozásokat okozhat. Központi idegrendszeri depresszió nem ritka (esszenciális olajtartalma miatt).
33. ***Populus nigra*** (Fekete nyárfa)
Mellékhatás: kontakt dermatitisz gyanta tartalma miatt.
34. ***Robina pseudoacacia*** (Fehér akác)
Mellékhatások: gyomor- bél irritációt okoz, hányás, hasmenés, hányinger kíséretében. A tünetek lúgmérgezéshez hasonlóak. Súlyos esetben citotoxikus.
35. ***Salix alba*** (Fűzfa)
Mellékhatás: dermatitisz előfordulhat, mivel salicint és szalicilsavat tartalmaz, szalicilát mérgezést is okozhat.
36. ***Sambucus nigra*** (Feketebodza)
Mellékhatás: nagy mennyiségben hasmenést okoz, a gyomor-bél rendszer irritációja miatt. Ciano-glikozidot tartalmaz.
37. ***Thymus vulgaris*** (Kerti kakukkfű)
Mellékhatás: érdekessége, hogy 43 anyagot tartalmaz.
38. ***Urtica dioica*** (Csalán)
Mellékhatás: helyileg bőrizgató (bőrgyulladás, hólyagos elváltozás), másodlagos infekciók lehetségesek. A hatás az egyén érzékenységétől függ, valamint a testfelületet ért károsodás nagyságától. Hisztamin hatás.
39. ***Valeriana officinalis*** (Macskagyökér)
Mellékhatás: központi idegrendszeri depresszió lehetséges. Fáradtság, alacsony vérnyomás. midriázis, hastáji fájdalom, kézremegés, máj- és szívzavarok.
40. ***Viricum album*** (Fehér fagyöngy)
Mellékhatás: citotoxikus és immunomodulátor hatása protein összetevőinek köszönhető. A gasztroenteritisz nem ritka.

